

GLOSE BIBLICE

„CAUT PE FRAȚII MEI“

I. VISE...

Pericopa Vaieisev (Șabat 23 Kislev — 7 decembrie)

וימצאוהו איש והנה תעה בשדה וישאלוהו האיש לאמור מה תבקש. ויאמר את אחי מבקש. הגירה נא לי איפה הם רועים (בראשית לו טו, טז).

„Și l-a găsit un om rătăcind pe câmp și l-a întrebat omul: pe cine cauți? Și a zis: caut pe frații mei, spune-mi, te rog, unde păstoresc ei? (Geneza 37,15-16).

Viața lui Iacov e un neîncetat zburcium. Destinul nu-l cruță și îl supune tuturor încercărilor. Suferințele lui se succed, una după alta. Tocmai cînd

ביקש לישב בשליו

„Iacov a dorit să se dedice odihnei“, tocmai cînd credea că a sorbit îndeajuns din amarul vieții și că a sosit în sfîrșit, timpul să aibă liniște, tocmai atunci קפץ יוסף כל מה שאירע ליעקב. Tot ceea ce i s-a întimplat lui Iacov i s-a întimplat și lui Iosef, glăsuiește Midrașul. Și unul și celălalt au avut de înfruntat urgia urii, atît pe tată cît și pe fiu l-au urmărit chiar frații lor spre a-i nimici. La fel ca și părintele său, Iosef pășește spre viață vișd.

Cu alte imagini, visele lui Iosef reprezintă aceleași idealuri spre care năzuia tatăl său. Viziunea muncii cîmpului, a legătorilor de snopi se îmbină cu aceea a cerului, soarelui și stelelor. E vorba de aceeași sinteză dintre cer și pămînt ca și în scara din visul lui Iacov. Prezența activă în realitățile vieții, preocuparea de ceea ce e teluric în existența umană nu trebuie să constituie o predică pentru cultivarea virtuților sufletești, pentru elevarea spre cîmbele adevărurilor abstracte, pentru împlinirea celor mai îndrăznețe idealuri umane. Legătorii de snopi să nu uite că un cer minunat deasupra lor, iar cercetătorii drumului spre stele, că există în jurul lor realități materiale ce se cer rezolvate.

Iosef visează, dar nu rămîne un visător naiv, un utopist dezarmat care s-a refugiat în lumea irealului. El e denumit „stăpîn al viselor“. El știe să-și închine viața pentru împlinirea lor, e pregătit să pășească pe drumul spinos care duce spre realizarea telururilor marelui pe care le-a întrezărit. E pregătit pentru suferință, căci știe că nici un ideal nu se cucerește fără lupte și fără sacrificii.

Ura și invidia îl urmăresc de la bun început. Așa s-a întimplat întotdeauna cu cei care își îndreptau privirile spre viitor,

cu cei care au visat să-l facă mai bun, mai frumos. Dictionul popular אין נביא בעירו „nimeni nu-i profet în orașul său“ are o valabilitate nu numai spațială ci și temporală. Nu numai în mediul în care locuia, dar și în epoca ce-i era contemporană, profetul, viziionarul vremurilor „care vor veni“, predicatorul ideilor generoase, găsea rareori înțelegere. Miopia celorlalți nu putea admite clarviziunea lui și ca atare, el se punea în afara societății și a epocii în care trăia.

Frații lui Iosef îl urăsc. „Ei l-au văzut de departe și înainte încă de a se apropia de el, au uneltit împotriva lui ca să-lucidă“ (Geneza 37,18). Ei nici nu așteaptă ca el să se apropie, nici nu vor să ia cunoștință de dorurile și frămîntările sale. „De departe“, de la distanță, au și început să uneltească, să caute mijloacele cele mai nimerite spre a-l distruge.

Nicotodată oamenii nu s-ar fi ucis unii pe ceilalți dacă ar fi căutat mai înții să se apropie, să se cunoască bine. Iosef presimte acest lucru și întreaga lui strădanie este să înlăture obstacolele puse în calea cunoașterii reciproce. Omului care înlîndu-l rătăcind pe câmp îl întreabă pe cine cauă, el îi dă un răspuns plin de un adinc tîcetic.

„Caut pe frații mei“, „caut drumul spre inima lor și dacă îl voi găsi, sint convins că orice buruiană otrăvită a urii va fi smulsa din inimile lor“. Iosef și urmașii săi au rămas deapururi fideli acestui țel.

II. ...ȘI ÎNTREBĂRI

Pericopa Mikeitz (Șabat Hanuca 30 Kislev — 14 decembrie).

ויאמרו שאול שאל האיש לנו ולמולדתו לאמור. היום אביכם הי' היש לכם אח (בראשית מג"ו).

Și au zis: ne-a întrebat omul zicînd, mai trăiește tatăl vostru? Aveți vreun frate? (Geneza 43,7).

Ne aflăm în plină zodie a visurilor. Eroii biblici care apar în pericopele ce le citim de cîteva săptămîni încoace, apar cu visele lor. Iacov, Iosef, paharnicul, brutarul și acum însuși Farao, visează cu toții. Cîta deosebite e însă între viziunile generoase ale patriarhilor și cea pe care ne-o relatează primele versete din pericopa de față. Dacă mai e necesar să găsim o exemplificare pentru explicația științifică a visului care nu e altceva decît o erupție a subconștientului și oglindește astfel personalitatea intimă respectivă, o găsim în acest contrast dintre visele lui Iacov și Iosef de o parte și cele ale lui Farao, pe de alta.

Farao zărește, în visul său, șapte vaci slabe care înghit cele șapte vaci grase, șapte spice slabe care înghit șapte spice grase. Înghițire, cit mai multă înghițire: iată sinteza viselor faraonice. Nici nu se putea să fie altfel. El înfățișează doar rapacitatea, nicotodată nu e sătul oricîta putere și bogății ar poseda, întotdeauna

(Continuare în pag. V-a)

Șef rabin dr. MOSES ROSEN

HASIDIMI

În vitrinele librărilor americane a apărut o lucrare inedită, scrisă de tînărul publicist Solomon Paul. Lucrarea, intitulată „Hasidimii din Williamsburg“ îi prezintă pe locuitorii pitorescului cartier din New York. Este vorba, în fapt, de o succintă istorie a așezării și vieții evreilor religioși în această zonă a marelui oraș, a instituțiilor pe care aceștia le-au edificat, ca și o prezentare a obiceiurilor lor specifice.

ANGELA GRÜNFELD

ה
נ
ו
ת
ה
תש"ה

Hanuca 5735

DAVKE...

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Intunericul pare vast și de necuprins. Bijbii printr-insul și crezi că nimic nu-l poate învinge. Cînd colo, o lumină mitică îl străpunge. O știință provoacă o reacție în lanț a luminii care risipește beznă, goneste umbrele nopții, ingenunchie împărăția cea înspăimîntătoare a intunericului.

Minunea de Hanuca, „minunea rămășițelor de ulei“ נותר ענקים care s-au îndărătnicit să nu se lase stîmpe, noi o prăznuim, de mai mult de două milenii, tocmai în preajma solstițiului de iarnă

„In definitiv nici nu se putea să fie altfel căci „în plină lumină a zilei, ce rost mai are lumină?“ Tocmai „Davke“ (și acest tocmai, acest davke parcă este trăsătura caracteristică, esențială, a tenacității), tocmai atunci cînd nopțile sînt mai lungi și mai negre, facem să pîlpîie iară, la ferestrele căminelor noastre, străvechile luminițe ale Macabeilor.

Antiohus, lacumul și cotropitorul monarh, se voia „Epifanes“, zeu atotputernic, căci țelul ce și l-a propus era să înăbușe gîndirea, să subjuge popoarele, să devină stăpîn absolut, la adăpostul forței sale. Compatriotul său, istoricul elen Polybius, a înțeles de pe atunci nebunia unei astfel de politici și l-a denumit în loc de „Epifanes“, „Epimanes“, adică „Turbatul“.

Erau multe, nesfîrșit de multe, oștirile lui Antiohus. Erau ascuțite armele cuercitorilor, era imensă bogăția de care dispunea. Problema care s-a pus era netă, clară. În lumea aceasta au, oare, dreptul la viață numai cei tari, cei bogăți? Cei puțini la număr, dar legați printr-un ideal comun, cei slabi, care își sprijină existența pe dreptate și nu pe arme, sînt ei oare osîndiți să trăiască viața de robi sau să dispară de pe fața acestui pămînt?

Cînd răsfoiești paginile istoriei poporului evreu ești nevoit să admii că acest popor a străbătut timpul ca un test permanent al acestei probleme. Puțini la număr, dar legați în lumea ideilor abstracte și absenți din aceea a „pozițiilor de forță“, acești evrei au trebuit mereu să repete rolul lui David în luptă cu Goliat.

Uriășul filistean a îmbrăcat mereu alte haine. Pașii săi grei s-au auzit necontenit, iar popoarele mici se vedeau într-una primejduite de a fi strivite de colosul acesta hrăpăreț.

Nu întotdeauna sorții bătăliei au fost favorabili lui David. De Hanuca sărbătorim victoria celor puțini în fața celor mulți

numit însă Nebucadnetzar, el a ars templul și a înecat în singe poporul. Cînd a îmbrăcat toga lui Titus, el a ridicat arc de triumf la Roma, în care a proclamat trufaș zdrobirea Iudeei și a legat de carul său de luptă pe frunțașii evrei în lăntuții. Cînd s-a înfășurat în pioasa robă de cardinal a lui Torquemada, ochii săi s-au desfătat cu nesăț privind spre nesfîrșitul șir de „autodafe-uri“ care ardeau trupurile evreilor acestora îndărătnici, care „davke“, în pofida sa, refuzau să-și renege neamul și credința.

Cînd pașii lui Goliat s-au auzit în zgomotul șenilelor tancurilor lui Hitler, deasupra Europei s-a răspîndit mirosul celor șase milioane de trupuri arse în cuptoarele de la Auschwitz și Maidanek.

Prastia lui David, Menora de Hanuca, au rămas însă. Nu numai cînd praștia a lovit pe uriaș, nu numai cînd „candela din umbră“ a izbutit să gonească noaptea tiraniei, dar chiar și atunci cînd se

(Continuare în pag. V-a)

Surse grecești despre evreii antici

Deși grecii au avut legături cu Iudeea încă înainte de perioada elenistică, acest lucru nu se reflectă în literatura din perioada clasică. Excepție constituie istoricul Herodot, ale cărui referințe la evrei denotă însă o cunoaștere superficială a subiectului.

Situația s-a schimbat după Alexandru cel Mare și înființarea a numeroase regiune macedonene, împrăștiat în Orientul apropiat. Dintre scriitorii greci din această perioadă care au scris despre evrei și iudaism, mulți au aparținut școlii lui Aristotel. Astfel, Theophrastus, unul dintre discipolii acestuia, descrie în cartea sa „Despre pietate“ ritualul evreiesc al sacrificiilor, atît de diferit de cel al grecilor. Evreii sînt caracterizați de acest scriitor drept filozofi, care obișnuiesc să discute despre religie în timp ce oferă sacrificii și privesc stelele. Un contemporan al lui Theophrastus (secolul IV și III î.e.a.), Clearchus de Soli din Cipru, în dialogul său „Despre somn“, redă o presupusă conversație între Aristotel și un evreu. Megasthenes, ambasadorul lui Seleucus Nicanor la curtea regelui Indiei, Chandragupta, (350—290 î.e.a.) descrie și el pe evrei, pe care i-a cunoscut personal, atîtînd că ei cunosc despre natură tot ceea ce cunoșteau și filozofii greci. Cha-

rax din Pergamum, din a doua jumătate a secolului al doilea, afirmă într-un pasaj reprodus în lexiconul geografic al scriitorului Stephanus din Byzantium, că denumirea de „Ebreu“ dată evreilor, provine de la Abraham. O explicație similară dă și Artapanus, în cartea sa „Despre evrei“ în care arată că Abraham, Iacov, Iosef și Moșe au pus bazele culturii Egiptului antic. Democritus, un scriitor din secolul I înainte erei actuale, a scris și el o lucrare „Despre evrei“, fiind primul care a lansat calomnia despre omorul ritual, preluată apoi de Apion.

O descriere mai detaliată și în anumite privințe mai realistă a făcut Hecateus din Abdera. Acesta știa de existența celor 12 triburi și e primul scriitor grec care a menționat că evreii nu-și fac o imagine a divinității lor, că n-o concep avînd formă omeanească. deoarece — a firma el — evreii o identifică cu cerul. Moșe a încredințat preoților păzirea legilor, numindu-i judecători. Constituția iudaică nu cunoaște forma monarhiei, Marele preot fiind menționat drept conducător al poporului. Funcția de Mare preot este ocupată de unul dintre preoți,

(Continuare în pag. 7-a)

Psalmii lui David și începuturile poeziei românești

A vorbi despre începuturile poeziei românești înseamnă a vorbi despre profilul spiritual al unei epoci.

Traducerea în versuri a psalmilor lui David, sau mai bine zis, prelucrarea lor în limba română de către mitropolitul Dosoftei, aparține manifestărilor epocii prerenaștente și renascenței străbătute de curentul umanist bazat pe descoperirea culturii și civilizației antice. Dovadă că nu ne aflăm în fața unui fenomen singular, ci dimpotrivă, sint cărțile și manuscrisele care au aparținut vechilor biblioteci de mănăstiri, centrelor orășenești cit și bibliotecilor particulare. Sint cărți scrise în limbile polonă, ungară, italiană, latină („Epistolele lui Cicero”, „Cronica” universală în latinește a lui Naclerus din Tübingen, tipărită la Colonia în 1544 etc.). Printre izvoarele literare ale poemului de meditație filozofică „Viața lumii” scris de Miron Costin, descoperim — ca o altă măturie a celor de mai sus — elegia lui Horațiu „Ehei, Postume, Postume, se spulberă anii în goană nebună”, versurile lui Ovidiu („Tristia”, operele lui Homer și Virgilius. Poemul a fost publicat drept postfață la psalmii traduși de Dosoftei.

Dosoftei, nu cunoștea ebraica. Cunoștea numai greaca, latina și slavona, după cum precizează în letopisețul său Ioan Neculce. Probabil că Dosoftei a tradus Psalmii mai întâi în proză, deși această tălmăcire însoțită de textul slavonesc a publicat-o mai târziu (1680), manuscrisul prim al traducerii în versuri datând din 1667.

Idea de a traduce Psalmii în versuri a avut-o pentru prima dată Calvin. După el, Clément Marot pune în versuri 50 de psalmi (1541), urmat de Théodore de Bèze, care dă o traducere integrală în versuri. În Polonia catolică din vremea lui Dosoftei circula Psaltirea în versuri alcătuită cu aproape un secol înainte (în 1579) de Jan Kochanowski. Aceasta poate să fie psaltirea „leșească” la care face aluzie într-o notă autorul, pentru că schemele sale prozodice seamănă cu ale lui Kochanowski. Rămâne clar, deci, că filiera prin care i-au parvenit „Psalmii” este cea slavă. Cu toate enormele dificultăți ce-i stăteau în cale, Dosoftei s-a străduit să dea o tălmăcire proprie, și dacă n-a izbutit în întregime, de foarte multe ori a reușit să mișcizeze limba română pentru unele moduri de exprimare pînă atunci neexperimentate, de o incontestabilă valoare poetică.

Tălmăcirea lui Dosoftei nu este chiar așa de liberă cum s-a crezut. Dacă urmărim, de pildă, cântarea de taină a lui David, după bătaia din Mesopotamia, în traducere modernă și traducerea în versuri a lui Dosoftei, constatăm că acesta din urmă respectă în linii mari toate imaginile. (Dumnezeu, care a făcut spărtură în rindurile armatei, a cutremurat pământul, a dat un vin amețitor, iar celor care s-au temut de el le-a dat un steag de apărare). Cadența însă e alta, limbajul e arhaic, bisericesc, conferind textului alte dimensiuni, o recreere care operează în zonele mai puțin vizibile, mai subtile ale ritmului și melodicității, rămânând fidel față de cele exterioare ale comunicării de idei. „Doamne, lepădatune-ai și ne-ai surupat / Pre noi mîntuitu-ne-ai și ne-ai și cruțat. / Pămîntul cliîtu-l-ai și l-ai strămutat. / I-ai strînsu-i frînturile și l-ai vindecat. / Că te-ai arătat-te aspru și aprins, / De ne-ai adăpatu-ne cu vinuri de plîns. / Și de te-amă cine-ț-au le-ai datu săm, / de are să se apare cu toiag de lemn.”

Unul din cei mai patetici psalmi ai regelui David „Eli, Eli, lama sabactani!” (Dumnezeu meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit! — ebr.), ale cărui imagini și peisaj sufletesc le regăsim în poezia lui Argezi și Blaga, a fost tradus excelent de Dosoftei, care a dovedit și cu acest prilej certe afinități electice cu autorul psalmilor prin modul în care a înțeles și a tălmăcit metaforele, parafrazănd versetul fără a omite nici o imagine a originalului (Impresurarea de tauri și bivoli care urlă și sfîșie asemeni leului, oasele frînte, inima de ceară, lipsa de putere, uscăciunea limbii, cîinii care dau țiroale). Toate nuanțele plastice ale durerii din Psalmul 102 (zilele care se sfîrșesc ca fumul, oasele ard ca jăratricul, inima se usucă întocmai ca și iarba, pielea se lipește de os, sint asemenea pelicanului din pustiu, bufnitei dintre dărîmături și păsării singuratece de pe acoperiș, pîinea mea e cenușă, băutura cu lacrimi, zilele-mi se lungesc ca umbra și

mă usuc ca iarba) sint reproduse de Dosoftei aproape identic, dar ritmul e al unei doine de jale: „Pleacă-ți azul spre mine / Și să-mi lui, Doamne, spre bine, / Și la ce zi te-oi striga-te / Să-mi auzi de greutate, / Că-mi trec zilele ca fumul, / Oasele mi-s răci ca scrumul...”.

Adesea fără a falsifica textul biblic, Dosoftei introduce cuvinte specifice românești, localizînd unele versuri precum atunci cînd vorbește de „ocine”, de „descălcări”, de „moșii”, de „urice”, de „caf-tane”, de „boierie”, de „inorogi”, de „zim-bri”, de „colaci”.

Uneori tălmăcirea e mai mult o vibrație lirică în jurul textului, cu introducerea de instrumente autohtone, ca o parafrază mai primitivă la un marș triumfal din creația tirzie a unui Verdi sau Wagner: „Cîntăți Domnului în strune / În cobuz de versuri bune, / Și din fiecare surle / Viersul de psalmi să urle / Cu bucin de corn de buor / Să răsune pînă-n nuor”.

Versificarea psalmilor devine o obișnuință, un fapt curent în secolul al XVII-lea în Transilvania. Prima „carte de cîntece” în limba română, tipărită cu litere latine apăruse în secolul precedent, între 1570—1573 la Oradea sau mai probabil la Cluj; ea cuprinde traducerea unor texte dintr-o culegere mai amplă și alcătuită de calvinul Petru Meliusz și unitarianul Grigore Szegedi, ca și traducerea citorva cîntece pioase de Francisc David. O copie după această carte, întregită cu cîteva cîntece noi, face la 1642 Grigore Sandor de Agyafalva. În 1649 începuse traducerea psalmilor Ștefan Fogarasi și care era destinată răspîndirii ideilor reformei între români. Această informație ne-o dă el însuși în prefața „Catehismului” său din 1648, traducere pe care a întrerupt-o „din pricina altor ocupațiuni”. Pe linia acestor preocupări trebuie menționată și „Psaltirea” tipărită în 1651. În a doua jumătate a veacului al XVII-lea continua să se traducă sau mai degrabă să se copieze astfel de psalmi versificați. Printre copiii trebuie menționat în primul rînd Mihail Halici-tatăl (1615—1671), de la care ne-au rămas cîteva fragmente dintr-o psaltire românească versificată, scrisă cu litere latine. Originalul acestora pare să fie „Cartea de cîntece” apărută între 1570—1573, menționată ceva mai sus. Cîntecele acestea se cîntau cu siguranță la Caransebeș, orașul de baștină al lui Halici.

În jurul anului 1660, după filigranul hîrtiei, pare să fi fost copiat un manuscris care cuprinde 42 de cîntece și cei 150 de psalmi ai lui David. Originalul traducerii pare să fi fost maghiar. Și acest text, semnalat pentru prima oară de G. Alexici, trebuie pus în legătură cu cele anterioare, mergînd pînă la „Cartea de cîntece” din secolul al XVI-lea.

Popa Urs din Cotoglet (Beius) copiază în 1676 o carte de cîntece rituale. Un original mai vechi are la bază și copia lui

Ioan Viski”, „A lui sint David crai și procolul o sutie și cîncidzece de soltari cari au scris cu mîinile lui Viski lanș din Boldogfalva”, 1697”.

Manuscrisul cuprinde vreo 35 de psalmi traduși după Francisc David și Grigore Szegedi, iar ceilalți, după Albert Molnar-Szenczi.

O altă traducere în versuri a Psalmilor lui David aparține lui Teodor Corbea, cărturar la curtea lui Constantin Brîncoveanu, format în mediul cărtăresc al Brașovului veacului al XVII-lea. Așa se explică temeinicile sale cunoștințe de teologie și cunoașterea limbilor latină și rusă. După terminarea studiilor, trece în Țara Românească și Brîncoveanu îl numește logofăt în cancelaria domnească pentru limba latină. „Psaltirea” sa este închinată țarului Petru I și cuprinde în prefață un poem laudativ către „împăratul” David. Nu știm ce text românesc a fost folosit pentru versificarea Psalmilor; este mai greu de admis o prealabilă traducere în proză și apoi o versificare a Psaltirii.

În poema închinată procolui David, Teodor Corbea laudă calitățile de muzician ale psalmistului, vădite încă de pe vremea cînd era tînar și-i cînta „împăratului” Saul.

Trebuie relevată tehnica remarcabilă folosită de Teodor Corbea în versificarea Psaltirii. În afara marii varietăți de versuri, mergînd de la cel de 4 picioare pînă la cel de 13 picioare, cele mai des întîlnite sint versurile de 7 și 8 picioare, caracteristice poeziei populare, a cărei influență se vădește, de altfel, și asupra limbii psalmilor. Frumusețea limbii versului popular, des întîlnit la Teodor Corbea, ne amintește de producțiile folclorice cîntate mai ales la diferitele sărbători de iarnă în Țara Birsei.

În psalmul 136, psalmul robiei babiloniene, în care se exprimă speranța în ziua eliberării, apar versuri de o reală căldură și îngenuitate: „La riurile din Vavlon / Fiind noi, fără de cap și domn. / Acolo am sezut și cu foc / Am plîns pentru al nostru nenoroc / Oh, cînd ne-am adus noi aminte / de Sion, cu suflul fierbinte”...

În afara traducerilor în versuri, semnalăm în secolul XVIII existența a o serie de stihuri influențate de literatura Psalmilor, cum ar fi, de pildă, „Plîngerea” sfintei mănăstiri a Silvaniei din eparhia Hațegului din Prisplo: „Ia aminte cerule și voi grăi, / Plîngînd cu amar mă voi tîngu!”... Așupra paternității lucrării s-au făcut mai multe ipoteze, nici una din ele însă nu a fost elucidată pînă în prezent. Plauzibil rămîne numai faptul că aceste stihuri au fost plasmuite de către un istoriograf brașovean. Tot în secolul XVIII, Mihail Strelbițki, descendent al unei vechi familii de gravori de origine poloneză, tipărește „Psaltirea” la Moghilev în 4 ediții (1776, 1796, 1784, 1790).

Psalmii lui David în tălmăcire românească se transfigurează astfel grației pe un tip nou de sensibilitate, asimilați unei noi structuri, intrați în plasma vie a poeziei românești.

E. SUHOR

TRACTOARE ROMÂNEȘTI ÎN 75 DE ȚARI

Ca urmare a performanțelor unanim apreciate ale tractoarelor românești, întreprinderea de comerț exterior „Universal-tractor” a înscris pe lista beneficiarilor săi noi parteneri comerciali din Suedia, Grecia, Anglia, Bulgaria și alte țări. În prezent, România exportă tractoare în 75 de țări din Europa, Asia, Africa și America. În Iran, India au fost construite linii pentru asamblarea tractoarelor românești.

METROUL BUCUREȘTEAN

S-a trecut la elaborarea documentației tehnice de construcție a metroului din București, lucrările de construire a primei linii urmînd să înceapă în cursul anului viitor. Metroul bucureștean va atinge o viteză medie de 40 de kilometri pe oră și o capacitate de 50 000 călători pe sens într-o oră. Prima linie va avea o lungime de 17 kilometri.

UNIVERSITATEA POPULARĂ

Universitatea populară București și-a reluat activitatea în cel de-al 13-lea an de existență. În peste 150 de cursuri, cicluri tematice și alte forme de studii sint cuprinși circa 10 000 de cursanți din cele mai diverse domenii de activitate. La buna desfășurare a învățămîntului își aduc contribuția peste 2000 de persoane — academicieni, cercetători științifici, profesori universitari, specialiști din diferite sectoare economice, oameni de artă.

26 DE MEDALII DE AUR...

Unitățile românești de cercetare și producție din domeniul chimiei au obținut 26 de medalii de aur pentru invențiile prezentate în ultimii trei ani de diverse saloane și expoziții internaționale.

În ultimul an, mai mult de un sfert din producția industriei chimice românești a fost realizată pe baza cercetărilor proprii, multe dintre ele avînd un caracter original și făcînd obiectul a numeroase brevete înregistrate în țară ca și peste hotare.

UZINĂ-ȘCOALA

În cadrul programului de integrare a învățămîntului superior în producție, pe lângă Institutul politehnic din Cluj-Napoca s-a construit anul acesta un atelier-școală, o adevărată uzină unde studenții, sub îndrumarea cadrelor didactice, realizează o serie de utilaje moderne, unele în premieră pe țară, după o concepție proprie. A fost, astfel, proiectată și construită o linie tehnologică completă de broșat cărți, prima de acest fel din țară.

„TEHNOTON”

La noua întreprindere „Tehnoton” din Iași au fost date în folosință primele două benzi de montaj radioreceptoare, cu o capacitate de 230 000 bucăți pe an. Menționăm că în final noua unitate va dispune de șase benzi de montaj și va avea o capacitate anuală de 700 000 radioreceptoare. La liniile date în funcțiune au fost introduse în producția de serie patru tipuri de aparate de radio

Cărți noi

Marius Mircu: Trimis special

Într-o vineri seară (prin 1920 poate), cînd în casa croitorului Gherșin sin Altăr Mircu din Bacău au fost aprinse luminările de Șabat, unul din copii, Azril, din neastîmpăr a răsturnat un sfeșnic, pricinindu un mic început de incendiu care avea să dezvolte flacăra unei pastuni — gazetăria — nestinse de cinci decenii încoace.

Nu întîmplător episodul de mai sus figurează în primele pagini ale unei cărți apărute recent, Trimis special, de Marius Mircu, publicată de editura „Cartea românească” din București. Acest episod sugerează începutul carierei de ziarist — și anume calitatea de corespondent local — a colaboratorului nostru, după cum în celelalte capitole sint disceret mărturisite, succesiv, următoarele sale etape: reporter, redactor, secretar de redacție, prim redactor. O intensă activitate jurnalistică a unui permanent neastîmpăr, consumată la diferite gazete, din care cele evreiești nu au fost cele mai puține ori mai din urmă

(dacă am aminti numai de Adam, Curierul Israelit, Ecoul evreiesc, Hasmonaea, Înfrățirea, Mîntuirea Neamul evreiesc, Răspîntia, Tribuna evreiască, Unirea, și, în ultimii ani, Revista culturii mozaice...)

Dar această carte cu amintiri nu are ca subiect principal (și nici măcar secundar) activitatea autorului, pe care doar în treacă, cînd nu se poate altfel, o divulgă. Sint evocate o seamă de întîmplări și de figuri care au ocupat vreme îndelungată pagini întregi, primele pagini, ale gazetelor de altădată.

Nu viața evreiască este tema celor opt capitole ale cărții; dar nu de puține ori sint implicate și asemenea aspecte (ca de pildă incendiul de la Sinagoga cerealiștilor, la care evrei și neevrei, ei înșiși sinistrați în acele momente, au alergat să ajute la stingere).

De viața evreiască autorul se va ocupa ceva mai mult în altă lucrare, un roman de astădată, Croitorul din Back, aflat în prezent pe șantier, în stadiu de finisare.

Din timpul dinastiei lui Cioa?

Asupra începuturilor prezenței evreilor în China s-au avansat mai multe versiuni și ipoteze. Unii cercetători din domeniul istoriei Chinei antice sînt tentați să situeze stabilirea sau, cel puțin, trecerea temporară prin marea țară asiatică a celor dintîi evrei încă în primul mileniu dinaintea erei noastre. Potrivit unor interpreți, profetul Isaia ar fi făcut aluzie la China atunci cînd pomenea despre „țara Sinim” (Isaia, 49—12). S-au făcut presupuneri despre prezența pe teritoriul Chinei a unor comunități evreiești provenind din rîndurile „celor zece triburi pierdute”, în timpul dinastiei Cioa (anii 1122—1249 înaintea erei noastre) sau în timpul dinastiei Han (206—9 înaintea erei noastre). Toate aceste versiuni, nesuținute de nici o atestare documentară, se bazează pe probabilitatea unor contacte comerciale între antica Iudee și China, în contextul rutelor comerciale ale vremii.

Primele indicii certe datează de la începuturile evului mediu și ele sînt legate de sosirea unor neguțatori evrei pe străvechile drumuri ale caravelor, pe așa numita „cale a mățășii”. Documente din secolul al IX-lea atestă că neguțatorii evrei venind din Persia, după ce au străbătut India, au stabilit legături comerciale cu neguțatori chinezi. În semnările unuia dintre călătorii renunțați ai vremii, Soliman din Andaluzia (însemnări datînd din anul 842) se vorbește despre neguțatorii evrei „care străbăteau în lung și în lat drumurile” Chinei și care puteau fi înținți în mai toate centrele comerciale importante ale țării. Într-un document arab din anul 878 se amintește despre o tranzacție încheiată cu un neguțator numit Iehuda care locuia la Khanfu, în sudul Chinei. Alte documente de la sfîrșitul secolului al IX-lea confirmă existența unei obști evreiești la Khanfu. Însemnările de călătorie arabe datînd din anul 921 atestă existența unei comunități evreiești numărînd 150 de persoane în împrejurimile orașului Taisin Cioa. Însemnările acestea descriu ritualuri religioase ale acestei obști și fac mențiuni asupra „adunărilor pentru rugăciune”.

Prima atestare cu privire la un lăcaș de rugăciune evreiesc în China aparține lui Marco Polo. Vestitul călător, care a vizitat mealeagurile Chinei în ultimul deceniu al secolului al XIII-lea, vorbește despre obștea din Kai-fong și despre „frumoasa și încapătoare sinagogă” a cărei construcție se apropia de sfîrșit pe atunci. O inscripție din anul 1489 indică faptul că piatra înagurală a construirii sinagogii din Kai-fong a fost pusă în primăvara anului 1163. Alte inscripții din anii 1512 și 1663 atestă faptul că pe lângă sinagogă din Kai-fong funcționau doi rabini și că acolo se studia Talmudul.

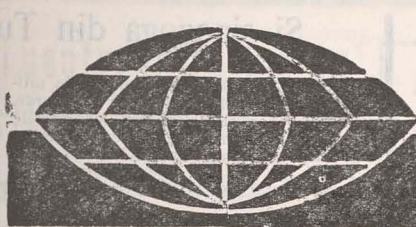
Inscripții din a doua jumătate a secolului al XV-lea atestă existența unei obști evreiești la Ningpo. Însemnări de călătorie de la sfîrșitul aceluiași secol vorbesc despre comunitatea evreiască din Hang Cian. Pe baza atestărilor documentare cunoscute pînă acum, unul dintre cei mai reputați specialiști în materie, Berthold Laufer, a tras concluzia că majoritatea evreilor stabiliți în China au venit din India sau prin India. Astfel se și explică faptul că primele comunități s-au stabilit în sudul țării, cele din nord fiind semnaltate la o dată mai tîrzie.

Principalele comunități a căror existență a fost atestată documentar în secolele XV—XVIII au fost cele din Khanfu, Hang Cioa, Ningpo, Nankin, Kai-fong, Tsai-tsi și Pekin.

Proveniența celei mai mari părți a comunităților face să nu ne surprindă faptul că în primele relatii chineze despre evrei, aceștia sînt prezentați (prin confuzie) ca „Thien-tsu Tsiao” (de religie indiană). Abia mai tîrziu, cronicile chineze din secolul al XIV-lea vorbesc despre „Thiau-tsen Tsiao” (oameni de religie mozaică).

Numeroase indicii atestă că limba și ritualurile religioase ale evreilor din China erau impregnate de tradițiile străvechii comunități evreiești din Persia, de unde au descins treceînd prin India. Cărțile sfinte folosite de obștile din Kai-fong, Ningpo și Khanfu vădesc influențe ale tradițiilor vechii comunități persane. De menționat în acest sens împărțirea Pentateuhului în 53 sedrot și folosirea alfabetului ebraic cu 27 de litere. În scrierile ebraice de la Ningpo și Nankin pot fi înțînite numeroase cuvinte persane în transcripție ebraică. Construcția sinagogii dela Kai-fong este o împletire a influenței Templului lui Șelomo și a tradițiilor arhitecturii persane.

M. R.

meridionale

MARSILIA: 1500 de ani de istorie

Obștea evreiască din Marsilia va sărbători curînd împlinirea unui mileniu și jumătate de prezență iudaică pe meleagurile marelui oraș-port de la Mediterană.

Vechi documente și cronici ale timpului, semnaleză prezența unor comunități evreiești în Provence, în sudul Franței, încă din secolele V-VI ale erei actuale. Este, astfel, atestată documentar existența, la începutul celui de-al VI-lea secol, a unor obști evreiești în orașe ca Aix, Apt, Arles, Digne, Draguignan (care păstrează pînă astăzi fațada sinagogii sale gotice construite în secolul al IX-lea). Forcalquier, Grasse, Hyeres, Monosque, Salon, Sisteron, Tarascon, Saint Remy, Toulon. Prezența evreiască este semnaltă, din aproximativ aceiași perioadă și într-o serie de așezări rurale provenșale cum ar fi Cadenet, Grimaud (cu a sa „stradă a evreilor” cu arcade gotice), Istres, Jouques, Lambesc, Nallemort, Pertuis, Peyrolles, Saint-Maximin, Tretes (unde au fost recent descoperite vestigiile unei sinagogii din timpul dominației romane), etc.

Din întreaga Provence, Marsilia se detașază însă ca localitatea cu cea mai veche obște evreiască și, fără îndoială, unul dintre cele mai importante centre. Aceasta se explică, desigur, prin așezarea geografică a orașului-port, străvechi punct de legătură pe rute comerciale de mare trafic. Unii istorici afirmă că începuturile prezenței iudaice la Marsilia au coincis cu colonizarea romană și că un oarecare număr de evrei trebuie să fi venit în portul provenșal, o dată cu legiunile romane din Grecia și Asia Mică. Reconstituind drumul legiunilor romane în Galia și bazîndu-se pe unele referiri ale istoriografiei romane, Armand Lunnel, el însuși descendent al unei vechi familii evreiești din Provence, ajunge la concluzia că trebuie să fi existat o obște evreiască la Marsilia încă din secolele I—II ale erei actuale.

Prima atestare documentară certă despre existența unei comunități în marele port provenșal datează, însă, din anul 475 e.a. Este vorba de un act prin care un număr de unsprezece neguțatori evrei stabiliți acolo erau autorizați să desfășoare mărfuri aduse din Orient. O cronică locală din anul 576 ne oferă indicii mai precise despre comunitatea din Marsilia, specificînd că în acel moment erau stabiliți acolo peste 2500 de evrei și că o mare parte dintre aceștia proveneau din Clermont, de unde pleaseră ca urmare a persecuțiilor religioase declanșate de episcopi.

La începutul celui de-al VII-lea secol, obștea evreiască din Marsilia a devenit obiectul unor restricții care, cu unele relaxări, au dăinuit mai bine de 500 de ani. Redusă numericeste prin plecarea multora dintre membri ei în centrul Europei, această obște și-a păstrat însă identitatea și a promovat valorile iudaismului.

Atunci cînd, la mijlocul secolului al XII-lea, în cadrul călătoriilor sale Benjamin de Tudela a vizitat Marsilia, locuia acolo 300 de familii evreiești iar obștea dispunea de o sinagogă și o școală religioasă. Edicte semnate în anii 1217 și 1219 de Consiliul orașului Marsilia și de contele d'Anjou asigurau evreilor drepturi care-i puneau pe picior de egalitate cu toți cetățenii. Calitatea lor de cives — cetățeni — le-a fost confirmată în Statutele Republicii Marsilize din 1257. Privilegiul acesta, explicit înscris în acest document fundamental de tip constituțional, nu poate fi explicat decît în lumina locului important pe care membri comunității îl deținea în toate sectoarele vieții economice. Cronicile ale vremii vorbesc despre aportul meseriașilor, negustorilor, intelectualilor evrei la prosperitatea republicii marsilize. Aceleași cronici menționează că primele fabrici, de sticlărie și de săpun, au fost înființate în anii 1371 și, respectiv, 1404 de frații Sresco și Solomon Davin, figuri marcante ale comunității în acei ani.

În secolele XIII—XV, obștea din Marsilia putea participa activ la viața socială și, totodată, avea asigurată libertatea vieții religioase. Reprezentanții obștei

participau la luarea celor mai importante decizii de ordin administrativ ale Consiliului orașului. În perioadele de calamități naturale, evreii, asemeni tuturor cetățenilor, primeau grîne din hambarele cu rezerve ale Consiliului. În virtutea unei toleranțe surprinzătoare pentru acele vremuri, au fost acordate comunității evreiești derogări de la aplicarea unor legi și reglementări, astfel încît să poată practica prescripțiile religiei, fără nici o pedică sau îngrădire. O lege din anul 1363, permitea, astfel, evreilor să-și îndeplinească vineri în loc de sîmbătă, obligația cetățenească de „a curăț străda și grădina din fața casei unde locuiesc”. O ordonanță specială din anul 1387 acorda membrilor obștei permisiunea de a circula noaptea fără luminări în mîini vineri spre sîmbătă precum și de marile sărbători mozaice — Pesah, Șavuot, Sukot, Roș Hașana și Iom Kipur. O scrisoare regală din septembrie 1341, acorda obștei evreiești dreptul de a-și alege proprii sindici și bayloni, autorități judiciare, administrative și fiscale abilitate să gireze toate treburile comunității (universitas): administrarea școlii religioase, a asistenței publice, băilor rituale și măcelărilor rituale, stringerea impozitelor și taxelor, etc.

În a sa „Histoire du Provence”, Raoul Busquet descrie viața spirituală a comunității marsilize la începutul secolului al XV-lea. În cartierul evreiesc care nu avea nimic din reglementările restrictive de tip ghetto și care era situat în partea de nord a orașului, între actualele cartiere Saint-Lazare și Saint Charles, locuiau peste 3000 de familii. Funcționau unsprezece sinagogi și mai multe școli religioase, printre care și o ieșiva. În acea perioadă, remarcă Busquet, obștea evre-

iască din Marsilia „a cunoscut o veritabilă epocă de aur, în care valorile iudaismului au fost viu afirmate”. Această „epocă de aur” a dăinuit un timp, chiar și după ce Marsilia, ca și întregul Comté, a trecut sub jurisdicția totală a regiilor Franței (aceasta în pofida persecuțiilor la care erau supuși evreii în regatul francez). La intrarea sa în Marsilia, regele Carol al II-lea a semnat o ordonanță care acorda obștei evreiești marsilize un așa numit statut „de protecție”. Ordonanța interzicea perceperea de la evrei a unor impozite mai mari decît cele percepute celorlalți cetățeni, menținea integral drepturile lor civile. O altă ordonanță, emisă în 1344 de regele Robert acorda evreilor „protecția regală împotriva injuriilor și violențelor cărora le-ar putea fi victime din cauza credinței lor”. O scrisoare din anul 1422 a reginei Yolanda interzicea Ofițerilor Regali „să-și însușească bunuri ale evreilor”. O altă ordonanță, emisă în 1471 de regele René, cerea autorităților locale „să cerceteze și să pedepsească abuzurile care li lipsesc pe evrei de drepturile cetățenești ale tuturor supușilor din Comté”.

Fapt este că, în interiorul unei Franțe și chiar a unei Provence unde evreii erau supuși persecuțiilor și discriminărilor, și adesea erau expulzați, obștea evreiască din Marsilia a reușit timp îndelungat să-și dezoalte instituțiile comunitare, religioase. Mai mult, încă, obștea din Marsilia a primit în sinul ei și a ajutat nu meroși coreligionari alungați din diferite provincii ale Franței. Așa a fost cazul cu peste o sută de familii izgonite în 1394 din Languedoc, cu zeci de familii izgonite la mijlocul secolului al XV-lea din Dauphine sau cu cei 118 proscrisi din Aragon care, în anul 1492, după ce ambarcațiunea care-i transporta naufragiase, au reușit să se salveze refugindu-se pe meleagurile marsilize.

O dată, însă, cu alipirea totală a Comtului la regatul Franței în toamna lui 1497, asupra comunității din Marsilia au început să se abată loviturile grele. La 23 mai 1500, regele Ludovic al XII-lea a ordonat expulzarea tuturor evreilor din Provence într-un termen de cel mult trei luni. Acest termen a fost apoi prelungit și, ceva mai tîrziu, prin anii 1510—1515, s-a permis unei părți a populației evreiești să rămînă în unele zone periferice din Provence, însă numai în afara Marsiliei. Discriminările și presiunile continue exercitate asupra lor pentru a-i determina să-și părăsească credința au declanșat un veritabil exod. Sute de familii au părăsit înfînturile natale și s-au refugiat în Italia sau în cele patru „comunități pontificale” (Avignon, Carpentras, Cavaillon și Isle-sur-Sorgue) aflate în afara jurisdicției regatului francez.

După o intrerupere de aproape trei secole, viața comunitară evreiască a renăscut la Marsilia după revoluția din 1789. În anul 1791, o lege specială abolea toate discriminările și permitea stabilirea evreilor în marele oraș-port, cu toate drepturile cetățenești. O ordonanță din anul 1805 a lui Napoleon autoriza crearea la Marsilia a unui Consistoriu evreiesc care „să gireze treburile de ordin administrativ, religios, spiritual și de asistență” ale obștei. Consistoriul de la Marsilia a fost, de fapt, primul organism comunitar din Franța modernă.

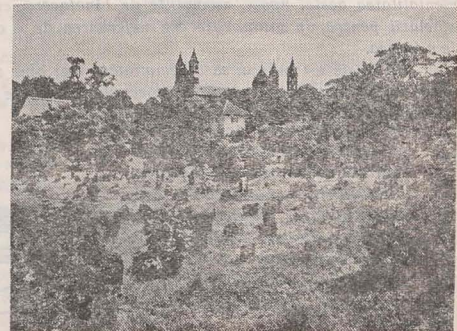
Actualmente, obștea din Marsilia, numărînd aproape 100 000 de membri este a doua ca mărime din Franța, după cea din Paris. Ea dispune de sinagogi, cursuri de Talmud Tora, de un institut de studii iudaice și de un teatru idiș de amatori.

M. BACAOANU

ARHEOLOGIE

Printre descoperirile cele mai recente ale expedițiilor arheologice din Țara sfîntă se remarcă scoaterea la suprafață, în apropiere de Tel Dan, a unui altar despre care unii specialiști afirmă că ar fi altarul pe care a stat cîndva idolul făurit de Jero-boam. În altă zonă, la Ein Ghedi, a fost scos la lumină un mozaic pe care s-a putut descifra o inscripție în limba arameică. Se presupune că acolo a existat prin secolul al IV-lea al erei noastre o sinagogă. În același loc a fost găsit un tezaur de peste 5 000 de monede iudaice antice, precum și diferite obiecte de cult. În sfîrșit, printre descoperirile valoroase se numără și o cupă miceneană, despre care se presupune că ar avea o vechime de peste 3 000 de ani.

Cimitirul evreiesc
din Worms
(R. F. Germania),
unul din cele mai
vechi cimitire
mozaice din
Europa.

CARNET

ÎNNOIRE...

Literal Hanuca înseamnă inaugurare, de aceea tradiția din tată-n fiu statornicise ca cel ce-și durase o casă nouă să intre în ea în această săptămână. Hanuca habăit constituia un eveniment memorabil în viața țirgului și încă azi bătrînii își amintesc cu melancolie de inaugurarea casei tinărului medic, revenit să trăiască și să-și practice profesia între ai săi, după îndelungate și strălucite studii în străinătate. Ah, camerele feeric luminate, mirosind a proaspăt. Iarna veselă a masașirilor, acordurile muzicii... Transfigurate de scurgerea anilor și poate și de imaginație, amănutele iau proporții puțin obișnuite, faptul în sine — dimensiuni aproape de epopee.

Dar nu acest gen de evenimente caracteriza viața țirgului, de aceea nu aceasta este tema povestirii de azi. Gîndul meu de tîndră aducere aminte se îndreaptă nu spre cei cîțiva răsfațați ai sorții, ce-și duceau existența în locuințe confortabile, bine încălzite și luminate, ci către cei mulți și oropiși, îngheșiți în drăpănaturile și bordeiele sordide din cartierul Calicimii... Pe aceștia din urmă amintirea îi recheamă în aceste zile din depărtările în care i-au situat timpul și uitarea...

Pentru populația de pe Bucium, Fulger, Feredei și celelalte ulițe și ulicioare ce alcătuiau cartierul de tristă faimă al Calicimii, apropierea zilelor de Hanuca era departe de a fi un motiv de vioșie. Dimpotrivă. Zilele tot mai scurte, nopțile tot mai lungi, ceșurile și burnițele reci, toate acestea nu însemnau decît prevestirea iernii aspre ce avea să-și arunce curînd lînțoliul alb asupra cartierului. Da, degetele de gheață ale iernii băteau la porțile țirgului, iar în bojdeucile îngheșuite pe ulițele mizerice era beznă și frig. Nici lemne, nici provizii de iarnă, nici haine care să te ferească de ger și viscol... Și copiii — Doamne, cum vor ieși la liman copiii, așa rupți, desculți și subnutriți? Dintre toate grijile și întrebările neliniștite care alungau somnul mamelor și taților de aici, aceasta din urmă era cea mai chinătoare.

Se înțelege, un răspuns deplin și definitiv nu putea fi găsit în acea vreme și în acele condiții. A schimba el singur această tristă realitate era peste puterile țirgului. Dar nici să asiste nepăsător la suferința semenilor nu putea. Și din această îndoită neputință s-au ivit acele frații și asociații caritabile care, în acele timpuri și acele condiții, au împlinit un rost al lor, sfințit, în viața oamenilor.

„Zwass”, „Frăția”, „Unirea”, „Izvorul vieții”... Nume aproape uitate, nume care celor mai mulți nu le spun nimic, dar care la vremea lor sunau ca o mîngiere, ca o liniștitoare făgăduială: nu, odraslele voastre nu vor degera de frig, crivățul nu va mușca din trupurile lor firave. De aceasta ne îngrijim noi, frații și surorile voastre. Noi nu vă dăm uitării, nu lăsăm copiii voștri pradă stihțiilor albe ale iernii!

Dar, cum bine se știe, de foame, de frigul și asprimea iernii nu cuvintele, oricît de sonore, nici sentimentele, oricît de nobile, te pot apăra. Pentru aceasta e nevoie de fapte. De aceea de cum treceau sărbătorile de toamnă — iar uneori chiar mai devreme — țirgul se așternea pe treabă. Fiecare casă era vizitată, fiecare îndemnat să dea din pușinul său pentru cei în nevoie. Cîtă elocvență simplă și înțeleaptă nu cheltuiauz entuziaștii ce nu osteneau să bată la ușile și inimile semenilor, cîte observații adînci și vorbe de spirit nu s-au ivit din aceste întîlniri: „Omul este ca un puș cu apă: cît face bine, mai mult îi vine”. „Precum omul are plăcere cînd vede, primăvara, iarba, așa Dumnezeu are plăcere cînd vede că un om sărac ajută alt om și mai sărac”. „Un om care în viața lui n-a făcut bine este asemenea unui puș adînc, dar fără apă”. Păcat, mare păcat că prea puține din aceste scripuri ale spiritului ni s-au păstrat. Dar și din ceea ce cunoașteam ne dăm seama că aceste creații spontane ar fi îmbogățit enorm folclorul nostru.

Cine erau autorii acestor „apropouri”, cum le-a denumit Cilibi Moise, cine erau cei ce zi de zi de cutreierau țirgul în lung și-n lat, cine bătea la ușile și inimile oamenilor, pentru oameni? Nu, nu erau figurile simandicoase, nu acei la masa cărora ședea indestularea și în casă belșugul, ci aproape în toate cazurile erau oameni simpli, oameni ei înșiși împovărați de necazuri și griji, dar în inima cărora mai era loc și pentru cele ale semenilor și mai dezmostenii. Faptul era atît de notoriu, încît devenise între altele, subiect de anecdotă. O știți, probabil și dumneavoastră — e cea cu cizmarul căruia nevasta îi reproșează cu amărăciune că nu-și vede aproape deloc de lucrul său de cînd se ocupă cu strîngerea banilor pentru săraci... „Și ce ai vrea, i-ar fi răspuns, mirat, bărbatul, ca din pricina celor cinci copii ai tăi să suferă un țirg întreg?”

Nu, nu era cîtuși de puțin ușor să aduni banii necesari spre a procura îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copiii nevoiași. Vremurile erau grele, nevoile multe iar oamenii trebuiau să dea — cei mai mulți — nu din ceea ce le prisoese, ci din ceea ce le era necesar lor înșiși. Și totuși dădeau. Nimeni nu refuza, și tocmai în acest fapt stătea frumusețea gestului lor. Apoi croitorii cizmarii, coșocarii, mesșugarii țirgului, se așterneau pe treabă — treabă grabnică și de nădejde, căci timpul presa. Căci zilele erau tot mai scurte, nopțile tot mai reci, burnițele înghețate, mîne-pomintele iarna avea să intre pe un pod de gheață în țirg. Dacă voiai să-i iei înainte, trebuia să te grăbești... Și meseriașii se grăbeau tare.

În prima sau a doua seară de Hanuca avea loc „festivitatea publică a îmbrăcării copiilor nevoiași”. De fapt aveau loc două, ba chiar trei asemenea festivități. La Sala Meseriașilor asociația „Zwass” distribuia îmbrăcăminte și încălțăminte unui număr de 150 de băieți și fete, de la 7 la 12 ani. La „Izvorul vieții”, în ziua următoare, „Frăția” făcea același lucru pentru 100 de școlari. Mai era și „Unirea”, ai cărei membri aveau ambiția să nu rămînă mai prejos. Căci, slavă Domnului, nici copiii și nici nevoile nu lipseau în țirgul de altădată...

Unul cîte unul, micuții școlari erau strigați și tot așa, îmbujorați de emoție și fericiți în candaoarea lor urcau pe scenă, unde în vîzual public primeau pachetul în care se afla costumele din stofă groasă, traicică, flaneaua, bocancii, căciula și paltonașul. Mîndri și fericiți dădeau din cap la urările ce le erau adresate apoi se îndreptau glonț spre colțul unde mama își îneca într-o lacrimă discretă trista bucurie: „Să le porți sănătos!” 100—150 de copii băieți și fete între 7 și 12 ani, se înnoiau astfel în prima și a doua seară de Hanuca.

Nu, să nu fim prea severi cu judecata noastră retrospectivă, să nu luăm în nume de rău această generozitate transformată în spectacol public. În simplitatea lor naivă, inițiatorii săi erau conștienți că fac bine, numai bine, în orice caz aceasta era dorința și mobilul activității cărora îi se devotaseră. În contextul și mentalitatea acelei epoci, asociațiile de binefacere, erau pentru țirg ceea ce sînt ochelarii pentru un miop, care are nefericirea de a avea nevoie de ei și fericirea de a-i avea.

În loc de a-i judeca, să binecuvîntăm mai bine amintirea lor, de oameni simpli cu suflet mare, și totodată să binecuvîntăm aceste vremuri, ale noastre, care au făcut ca acest gen de înnoire să nu mai fie necesar.

VICTOR RUSU

Și sinagoga din Turda a fost renovată

Printre lăcașele sfinte renovate în ultima vreme se află și sinagoga din Turda. Bucuria enoriașilor și-a găsit expresie în scrisoarea pe care conducerea comunității din acest oraș a adresat-o Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen și din care reproducem:

„În numele Comunității evreilor din Turda și al nostru personal vă aducem cele mai sincere mulțumiri pentru sprijinul moral și material pe care Eminența Voastră ni l-a acordat și datorită căruia am putut efectua reparațiile la sinagoga noastră. În acest fel am avut bucuria de a putea fine slujbele religioase și de a face rugăciuni de mulțumire la sărbătorile de Roș Hașana și Iom Kipur în sinagoga renovată. Totodată vă mulțumim că ne-ați dat posibilitatea de a îngrădi cimitirul evreiesc.

Odată cu caldele noastre mulțumiri vă urăm. Eminență, multă sănătate, putere

de muncă, spre a conduce încă ani mulți comunitățile evreiești din România”.

Scrisoarea este însoțită de mai multe fotografii înfățișînd fațada și detaliile ale sinagogii renovate. Reproducăm aici una dintre ele

Adunările generale ale comunităților

Satu Mare și Sighet, două orașe românești unde din vechime au existat comunități evreiești de renume. Din mijlocul lor au ieșit rabini iluștri, hasidimi cu dragoste pentru instituțiile și tradiția noastră, scriitori care au dus pînă departe faima acestor minunate locuri. Și aici adunarea generală a însemnat un eveniment în viața comunității. A luat parte majoritatea membrilor, Comitetul de conducere al F.C.E.M. fiind reprezentat de d-nii Emil Sechter, secretar general și dr. N. Kertesz, președintele comunității evreilor din orașul Cluj-Napoca.

SATU-MARE

Darea de seamă a fost prezentată de d. Mihai Adler. În cadrul comunității funcționează 3 sinagogi, un curs de Talmud Toră. Viața religioasă este îndrumată de d. rabin Naftali Halpert. Tăierea rituală e asigurată de d. haham Iacob Katz. De un real folos pentru viața obștei și îndrumarea religioasă este „Revista cultului mozaic” și Luah-ul.

Un număr de peste 30 de enoriași primesc în mod regulat ajutoare sub formă de bani și alimente prin secția de asistență a Federației.

La discuții au luat parte d-nii: rabin Naftali Halpert, Ignațiu Katz, Ludovic Hirsch, B. Weinberger și H. Diamand.

În noul comitet au fost propuși d-nii: Mihai Adler, președinte; Tali Katz, Iuliu Gross și Eli Klein, consilieri.

SIGHETUL-MARMAȚIEI

Adunarea a fost deschisă de d. Froim Fuchs, președintele comunității, care a salutat pe cei prezenți și a adresat un cuvînt de bun venit reprezentanților Federației. Darea de seamă, prezentată de d. Vasile Klein, secretarul comunității, a scos în evidență date și fapte care arată că obștea aceasta, cu o vechime atestată de peste trei secole, își continuă tradiția în deplină libertate. Sinagoga a fost recent restaurată, deșezul lucrării ridicîndu-se la peste 150.000 lei. Tot așa gîndul cimitirului, unde își dorm somnul de vecei rabini și erudiți iluștri în toată lumea evreiască. Toți enoriașii sînt membri ai comunității, plătesc contribuția și citesc cu interes revista noastră. Un număr de 25 coreligionari — bătrîni, bolnavi lipsiți de familie — sînt asistați de Federație. Comunitatea din Sighet se îngrijește de nevoile coreligionarilor din Vișeu și Secueni.

La discuții au luat parte: dr. Kurt Schmuker din Vișeu, d-nele Margareta Katz și Rozalia Goldstein și d-nii Rahmil Drimer, Oscar Klein, Mendel Neumann din comuna Rona de Sus, Mendel Marcovici și Perl Saim din Săcuieni.

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Reînnoiți-vă din vreme abonamentul pe anul 1975, spre a vă asigura primirea regulată a revistei la domiciliu.

Costul abonamentului este:

24 lei pe un an;

12 lei pe 6 luni.

Cititorii din București pot achita suma respectivă la casieria Federației, str. Sf. Vineri nr. 9—11. Cei din provincie sînt rugați a trimite banii prin mandat poștal, pe adresa F.C.E. cont BNR 49.8.01.000 sectorul IV — București.

DECESE

În perioada 11—25 noiembrie a.c. în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înmuși:

Mandel Nina (85 ani) str. Barbu Delavrancea 11; Ghelber Jean (79) Calea Victoriei 128; Sar Sali Segal (86) Brezoianu 7; Birnbaum Bruha (85) B-d Antonache 52; Levi Maria (81) Foișor 1; Stănculescu Ernestina (62) B-d Republicii 35; Labis Marcel (62) Ionescu Gion 3; Feder Iosif (66) Oradea; Rotman Leia (75) Baba Novac 16; Cohn Ralița (75) Depărăteanu 5; Perescenschi Isac (66) Covasna 6; Rosenzweig Hana (52) Foișor 88; Solomon Leia (79) Linăriei 35; Schwartz Rebecca (78) Mircea Ciobanu 12; Stoleru Hana (80) Papazoglu 4; Segal Iulius (74) Calea Moșilor 134; Negrea Clara (68) Calea Moșilor 332; Herșcovici Haia (72) Solca 7 A; Cadariu Iosefina (44) Aleea Sălăjan 9; Finchelstein Marcu (73) spitalul Panduri; Tambalaru Eva (66) Cezar Boliac 52; Lăzăreanu Hoisie (65) Oilelor 28; Maierovici Friedrich (53) B-d Dacia 41; Mendel Ionas (85) Moise Nicoră 19; Iancu Moise (85) Lunca Florilor 39.

Familile Ștern, Pascal și Baraf mulțumesc prietenilor și cunoscuților care au luat parte la durerea lor, prin prezență, scrisori și telegrame, cu ocazia încetării din viață a scumpului lor

AV. MAURICIU ȘTERN

Comemorarea de 30 de zile va avea loc în ziua de duminică 8 decembrie a.c. orele 9 dim. la sinagoga din intrarea Vinători.

S-au scurs 60 de zile de cînd s-a stins din viață în Israel

IOSEF SILBER-Galați

Om bun, scump și drag, care și-a dăruit toată viața fericii și bunăstării familiei.

Îi vom păstra vie amintirea.

Mada Filwahr anunță cu durere decesul soțului ei

HERMAN FILWAHR

Iași

Rudele și prietenii îi vor păstra vie amintirea.

„Cheltuim milioane de lei pentru întreținerea cimitirelor evreiești din România“

Un interviu al d-lui Șef rabin

Sub titlul de mai sus, ziarul „Viața Noastră“ din Tel Aviv a publicat interviul pe care Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen l-a acordat d-nei Claudia Loebelsohn, cu prilejul recentei vizite în Israel. După ce a primit răspunsul la întrebarea referitoare la programul acestei vizite, ziarista a pus Eminenței Sale următoarea întrebare:

— Domnule Șef rabin, unii dintre cititorii ziarului nostru ne scriu că starea cimitirelor evreiești din România lasă mult de dorit și că pe lângă asta, când se duc să se reculegă la mormintele celor dragi, li se cer taxe de două și trei sute de lei. Or, știu este că majoritatea turiștilor israelieni care pleacă în România, sînt originari din această țară și principalul lor obiectiv sînt vizitele la cimitire.

RĂSPUNS: În primul rînd, nu se cere nimănui mai mult de o sută de lei, și dacă turistul nu are într-adevăr bani — ceea ce m-ar surprinde cînd are posibilitatea să se deplaseze atît de departe — plătește cît poate sau... cît vrea. În ce privește administrarea și întreținerea cimitirelor evreiești din România, problema are mai multe aspecte.

Federația Comunităților Evreiești e în situația de a administra numeroase instituții de cult (sinagogi, cimitire) care au rămas de pe urma generațiilor trecute. Nici un evreu din cei emigrați nu subvenționează, sub nici o formă întreținerea acestor instituții și consider că cel ce nu contribuie, nu are nici dreptul să aibă pretenții, ci doar o rugăminte. În al doilea rînd, Joint-ul sprijină acțiunea noastră de ajutor social în această acțiune. Federația Comunităților evreiești din România contribuie cu aproape cinci milioane lei anual. Sub nici o formă, Joint-ul nu ne sprijină — și nici n-ar fi cazul — la întreținerea instituțiilor de cult și cultură. Noi le întreținem. Apoi, Federația cheltuiește anual două-trei milioane lei pentru întreținerea cimitirelor. Exemplu: p. tare mi l-ați dat, cu cimitirul de la Iași este neconcludent, pentru că timp de 50 de ani, acest cimitir nu avea nici gară, deși Iașul avea evrei bogați. În

acest cimitir pășteau nederanjate, vitele. Federația a cheltuit o jumătate milion lei pentru gardul care împrejmuiește acum acest cimitir. Aceeași grijă o au și comunitățile din alte orașe. Cimitirul Filantropia din București, de pildă, era plin de bălării în 1940, cînd am fost numit rabin al Bucureștiului. Pînă în 1950, cimitirul Filantropia era o adevărată junglă, cum spui d-ta... Cheltuim anual aproape o sută de mii de lei pentru curățirea acestui cimitir, dar este o treabă ingrată, din motive cu totul obiective. Noi reușim, prin propriile noastre venituri, să menținem o viață evreiască, dar nu putem repara toate pietrele fu. nerare. În ce mă privește, am părinții și sora înmormîntați la Ierusalim, dar nici prin minte nu-mi trece că alții sînt obligați să se ocupe de aceste morminte.

Consider că acei care vin la Ke-ver Avot, au datoria ca măcar cu acest prilej să contribuie cu o sumă mică la întreținerea cimitirelor. În genere, israelienii originari din România ar trebui să se obișnuiască cu ideea că au lăsat în urmă comunități, instituții de cult și cultură evreiască create generații de-a rîndul, care trebuie menținute printr-un efort colectiv.

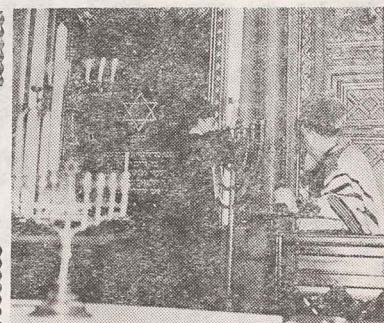
În ultima parte a interviului a fost abordată chestiunea participării delegației Federației Comunităților Evreiești din România la viitoarea plenară a Congresului Mondial Evreiesc ce se va ține peste scurt timp în Israel.

Cîntecele ghetoului

Un disc pe care au fost imprimate un număr de 15 cîntece create în ghetourile și lagărele naziste a fost editat recent în Israel. Această reprezentare încă o contribuție la cunoașterea folclorului evreiesc din anii teribili ai celui de-al doilea război mondial.

Slăvitele lumini de Hanuca...

Ceremonia aprinderii menorei la Templul coral din București

GLOSE BIBLICE

(Urmare din pag. I-a)

doriința lui cea mai puternică e să înghițită cît mai mult.

Vrații de la curtea regală au aceleși concepții ca și stăpînul lor. Ei nu pot concepe alte vise monarhice decît acelea individuale. Idealurile lui Farao nu pot fi, după părerea lor, altele decît de a căpăta cît mai multă, de bunuri și forță. În acest sens dezleagă ei visele sale.

Numai Iosef, cel ce a sorbit din cupră amară a robiei, cel ce a suferit cumpunții în temnița demnitarului Potifar, numai Iosef cel însușit de dragoste nesfîrșită pentru toți cei umiliți și chinuți, folosește această ocazie spre a da viselor o tîlmăcire utilă, menită a împiedica nenorocirea foamei pentru nord. El folosește ascendenul ce l-a căpătat asupra ignoranțului tiran, spre binele poporului egiptean, pentru a asigura pîinea cea de toate zilele pentru toți cei ce trudeau din greu, ca sclavi ai lui Farao.

„Personalitatea lui Iosef se relevă în întreaga ei frumusețe, cînd îi revede pe frații săi, veniți să cumpere merinde. Aceștia nu recunosc în activul și energic

cul demnitar pe adolescentul visător pe care l-au vîndut ca rob ismaeliților. Întrebările pe care le pune Iosef cuprind însă același crez pe care l-a purtat și atunci cînd era ironizat drept „visător și acum cînd se află în culmea măririi.

„Mai trăiește, oare, tatăl vostru? Mai aveți, oare, vreun frate? Iată întrebările pline de tîlc, cu care el se adresează către frații săi. „Mai trăiește în inima voastră credința în Tatăl nostru, al tuturor? Dragostea de Dumnezeu mai este, oare, sădită în sufletele voastre? Aceasta e prima întrebare. Aceștia îi urmează de îndată cealaltă întrebare. „Conștiința frățietății dintre oameni a rămas vie în voi? N-ați uitat, oare, că fiind fiii aceluiași părinte creșc, sîntem cu toții frați? Ideala solidarității umane a rămas la fel de puternic în gîndirea și simțirea voastră?“

Întrebările lui Iosef se îndreaptă către noi, toți urmașii săi în nobila credință în unitatea Creatorului, și ca un firesc corolar al acestuia, în unitatea Creațiunii.

Credința în Dumnezeu și în frățietatea oamenilor — iată mesajul lui Iosef.

Portul de odinioară al evreilor din România

Sub acest titlu, revista „Toladot“, editată de institutul de studii istorice „Dr. I. Niemirower“ din Ierusalim a publicat un articol al cercetătoarei Florica Vainer. Reproducem pasajele cele mai importante.

În zilele de lucru se purta, peste o cămașă albă, un fel de pieptar, mînteuș croit dintr-un material gros, scurt pînă la solduri și împodobit cu găitene. Pantaloni largi erau susținuți în talie de un brîu lat (pe care îl înfășuram purtat și ae evreii galitieni). Capul era acoperit cu un fel de căciulă făcută dintr-un material subțire căptușit cu vată și tighelit în carouri, numită cauc. Partea de jos a caucului era acoperită cu o bandă de pînză albă izolatoare, ca protecție împotriva transpirației, prinsă cu o panglică în colțuri și detașabilă pentru spălat. În locul benzii izolatoare, unii se foloseau de o bîsmăluța din matase colorată.

În zilele de sîrbătoare, portul era ceva mai bogat. Evreii îmbrăcau un caftan lung pînă la gîzne, făcut dintr-o stambă în dungi verzi sau albastrii. La gut, caftanul se închidea cu un gulerăș drept, prevăzut cu găitene și nasuri. manșetele de la mînci avînd aceeași garnitură. Poalele largi erau prinse la mijloc cu două șireturi, peste care venea o cingătoare lată, ca un brîu fîrînesc. Cingătura se ținea ca buzunar pentru bașma, ochelari sau tabacheră, iar la nevoie se ținea în ea și călimara de alamă cu mîner lung, în care se vedeau înfipte pe-nele de gîscă. Peste caftan se îmbrăca o fermeneia, haină de stofă scurtă pînă la talie, îmblîntită iarna. Pe deasupra se purta o giubea, adică o haină lungă de postav, pînă la gîzne, uneori căptușită cu blană de samur. În sfîrșit, peste giubea venea o haină largă și lungă, din țips negru, asemănător anteruluiu călugăresc.

În ținuta de sîrbători, capul era acoperit cu un vîl, un fel de potcap de pînză, cu turban de basma sau o căciulă din samur îmbrăcată în catifea.

La jumătatea veacului trecut, sub influența imigraților din Galizia și Rusia, evreii din România au adoptat portul acestora, dar numai pentru zilele de sîrbătoare. Îmbrăcămintea era compusă dintr-un caftan negru croit pe talie și legat

cu cingătoare neagră din mătase brodată, iar pe cap se purta „strami“, căciula cu 13 colțuri de samur. În zilele de lucru se purta vechiul port românesc.

Femeile evreice căutau să fie în curent cu moda timpului și de aceea portul lor nu se deosebea de cel al neevreicelor. Ele purtau pe cap fes cu cucure ac mătase, legat cu un turban subțire. În jurul capului femeile mai purtau o panglică de care foarte adesea erau înșirate monede de aur. Cu timpul, fesul a fost înlocuit cu o fișie lungă de atlas, care înfășura capul. Se pare că acest port a fost imitat după cel sirbesc. Femeile, care în ziua nunții, potrivit tradiției, își tăiau părul, îmbrăcau pe cap un tulpan, iar mai tîrziu tulpanul a fost înlocuit cu peruca.

Cele de mai sus se referă exclusiv la evreii askenazi. În ce privește adoptarea portului iudeo-polon, trebuie observat ca fenomenul avea un substrat social-economic. Evreii moldoveni tindeau la înzestrarea cu familiile evreilor galitieni, pe care îi considerau dotați pe planul culturii evreiești tradiționale. Odată cu intrarea într-o familie a unui nou membru venit de peste granițe, se adopta și portul galitien al acestuia.

ACORDAREA UNOR PREMII

În cadrul unei ceremonii care a avut loc recent la Muzeul Israelului, a fost decernat premiul Sandberg pe anul 1974 pentru realizari în domeniul artei d-lui Yehzekel Streichman, întemeietorul grupului „Orizonturi noi“. Același premiu pentru anul 1973 a fost atribuit lui Avital Geva, Michael Druks și Josua Neustein.

UN ȘABAT DE NEUITAT

După cum am relatat în numărul precedent al revistei, cu prilejul recentei vizite în Israel, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a fost în ziua de Șabat, 24 Heșvan (9 noiembrie) oaspetele Sinagogii Mari din Tel Aviv, unde a rostit o impresionantă predică. Ecoul deosebit al acestui eveniment rezultă și din scrisoarea pe care conducerea sfîntului lăcaș a adresat-o Eminenței Sale, în numele comitetului și al tuturor enoriașilor.

„Sîntem fericiți și mîndri — se spune în scrisoare — că ați fost oaspetele nostru și al lăcașului nostru sfînt în Șabatul

pericopei Haty-Sara și pentru ideile înălțătoare pe care le-ați formulat de la amvonul sinagogii noastre, în fața obștei și a credincioșilor de văz din oraș, veniți în număr atît de mare să vă asculte cu nesău.

Ecoul puternic ce l-a avut prezența Domniei Voastre și predica pe care ați rostit-o nu se va șterge din memoria noastră, pînă încoace o trăsătură de unire între frați și coreligionari.“

Scrisoarea este semnată de d-nii A. Hatzroni, președinte, M. Meir, vicepreședinte și I. Lasky, secretar onorific.

DAVKE...

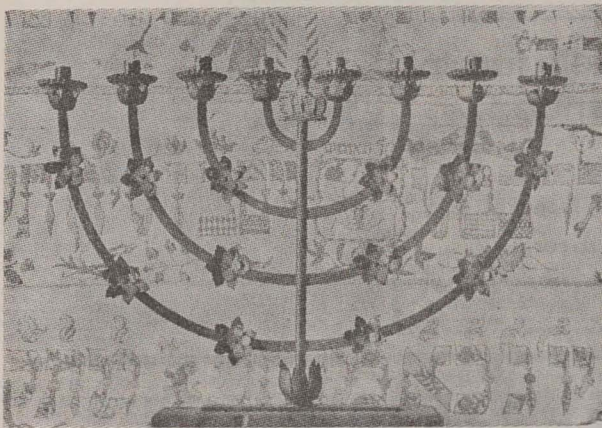
(Urmare din pag. I-a)

părea că forța brutală a triumfat, cînd imperatorul roman anunța sarcastic istoricilor „Iudaea victa“, sau cînd marele închizitor înălța, cu ipocrizia-i caracteristică, ruga „mîntuim sufletele necredincioșilor“; cînd Fîhrerul proclama „Reichul de o mie de ani“, pînă la urmă nici unul din ei n-au izbutit să nimicască acest popor. Au dispărut cu toții cei care voiau să sugrume conștiința omenirii și să-și întindă stăpînirea deasupra tuturor noroadelor; lada de gunoi a istoriei i-a înghițit. Căci voința de viață a popoarelor e mai puternică. Poporul lui David și al Macabeilor continuă să îmbogățească civilizația umană cu nume de cu totul altă specie decît Goliat. În slujba spiritului uman, creatori în știință, artă, cultură, filozofie, luptători însuflețiți pentru mai binele omului; o galerie largă de astfel de oameni a răsărit întotdeauna din mijlocul „celei din urmă dintre lumiște“, de sub ruinele ghetourilor sau din spatele sîrmelor ghimpate ale lagărelor de exterminare. „Voi sînteți mîncîri mei“ (Isaia, 43, 10) grăiește Dumnezeu prin glasul profetului, către eternii

Israel. Într-adevăr, dacă există o mărturie elocventă a existenței unui Dumnezeu al dreptății care, pînă la urmă, nu îngăduie ca lumea aceasta să fie o junglă, apoi acesta este de găsit în minunele supraviețuitorilor acestor עַבְדֵי יְהוָה și slabi אֲנָשִׁים atunci cînd falnicele imperii ce i-au amenințat n-au rămas decît amintiri, relicve arheologice.

Care este explicația acestei Hanuca necontenite, acestei reînnoiri veac de veac, a minunii supraviețuirii? E simplă. O găsim în acest Davke, în această dirză voință de viață, în această nezdruccinată hotărîre de a nu accepta să fie înghițit de puhoi, în această splendidă afirmare a dorului de libertate și independență.

Opțiile solstițiului de iarnă sînt lungi, dar bezna lor nu e de nepătruns. Lăcărșe luminitește credinței, ale voinței de viață. Ele grăiesc nu numai despre victoria de demult. אֲנָשִׁים Ele nu încetează să afirme principiul imuabil al dreptului la viață al tuturor, indivizii sau colectivități, fie că ei sînt mari sau mici, puternici sau slabi, avînd credința neșrămutată în lege moralei și dreptului, care sînt megalite să guverneze raporturile dintre oameni și dintre popoare.

EVENIMENTELE DE HANUCA RELATATE DE UN ISTORIC CELEBRU

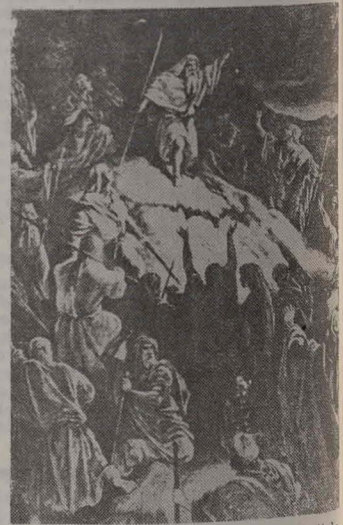
Capitol din „Antichități iudaice” de JOSEPHUS FLAVIUS

nedreptății, puterea de luptă, vitejia și eroismul capătă aripi.

În urma acestor îndemnuri, el îi săi lui ca, neținând seama de numărul războaielor, să se năpustească cu toții asupra lui Seron. Astfel izbucni el să-i pui pe sirieni pe fugă, căci văzându-l pe comandantul lor care căzuse în luptă, săgura lor scăpare rămăsese fuga. Iehuda îi urmări până pe cîmp și mai omorî vreo opt sute din ei, în timp ce restul armatei dușmane ajunse pe malul mării.

Această înfrîngere îi stîrni regelui Antiochus o minie cumplită. Își adună imediat toate trupele, mai recrută o mulțime de mercenari din insulele Ionice și se pregăti ca la începutul primăverii să năvălească în Iudeea. Cînd vru să se tească mercenarilor solda, văzu că pe durile nu ajungeau. Dîndu-și seama de faptul că, din cauza agitațiilor continue, remiterile de fonduri nu intrau în înmîngime în visterie, iar regele era dărnă până la risipă, el socoti că e mai bine să nu-si numere veniturile. Hotărî, de aceea, ca foarte curînd să plece în Persia pentru a percepe acolo taxele. Conducerea țării o lăsă pe seama unui amiral Lysias, care era în mare stimă la dăru. Și anume de la Eufurat pînă la granițele Egiptului, precum și Asia sudică, îi mă încredință o parte a armatei și elefanți și-i porunci ca, pînă la întoarcerea sa, să vegheze cu grijă asupra fiului său Antiochus. În urmă, el va pustii Iudeea și va ține pe locuitorii ei în sclavie, va distruge Ierusalimul și va nimici pe poporul ebreilor. Duoa ce îi împărții Lysias aceste planuri. Antiochus porni în anul 147, spre Persia, trecu Eufurat și se apropie de provinciile situate spre nord.

Lysias numi acum pe Ptolemeu, fiul lui Dorymenes și ulterior pe Nikanor și Gorgias, cei mai apropiați prieteni ai regelui, comandanți de oști, și-i trimise cu 40.000 de bărbați trupe pedestre și 7.000 de calăreți în Iudeea. Ei înaintară pînă la Emaus și ridicară în șesul de acolo o tabără. Mai veniră aici și trupe auxiliare din Siria și celelalte țări învecinate, precum și o mulțime de dezertori iudei. Odată cu ei mai veniră pentru a cumpăra prizonierii, negustorii care nu adus cu sine spre a le oferi drept preț de cumpărare, lanțuri și aur și argint. Cînd Iehuda văzu tabăra și nenumerosii

Iehuda Hamacabi cheamă credincioșii la luptă (desen de Gustav Doré)

dușmani, își încurajă oamenii săi, însușindu-le încredere și-i sfătui să implore lui Dumnezeu victoria, așa cum au răcut străbunii. Să se îmbrace, așadar, cu saci și să se roage, ca în nunta cînd primejdia era mare, pentru a căpăta forța necesară spre a-l înfrînge pe dușman. Apoi, îi împărți, după tradiție, în grupe comandate de căpitani, dădu drumul să plece tinerii cășătorii, precum și cei care au moștenit, nu de mult, avere, pentru ca aceștia să nu depindă prea mult de viață și să se arate fricoși în luptă. De aceea, el le vorbi alături astfel: „Niciodată ca acum nu s-a mai întîmplat ca tovarășii voștri de arme să fie atât de îmbrățați și de pătrunși de dispreț în fața primejdiei. Acum mai mult ca orînd e posibil ca, prin luptă eroică, să dobîndim libertatea, care este pentru toți avuția cea mai de preț și care nouă ne este cu atât mai scumpă cu cît de ea depinde posibilitatea de a ne putea consacra din nou adorării lui Dumnezeu. Situația se prezintă, deci, așa, cum, astfel, că voi, fie că obțineți libertatea și o viață fericită, așa cum am avut sub vechile orînduiri strămoșești, fie că, dacă vă veți comporta ca niște lași în luptă, veți fi copleșiți de cea

În acel timp locuia în Modiim, un sat din Iudeea, un bărbat cu numele de Mattathias, un fiu al lui Joannes, fiul lui Simeon, fiul lui Asamoneus. El era preot din ordinul lui Joarib, era originar din Ierusalim și avea cinci fii: Joannes, cu porecla de Gaddes, Simion cu porecla de Matthes, Iehuda cu porecla de Makkaheus, Elcazar cu porecla Auran și Jorathas cu porecla Apphus. Acest Mattathias deplîngea în fața fiilor săi nenorocirea poporului, devastarea orașului, jefuirea templului și schimbarea conducerii țării și le explica, anume că, după legea strămoșească, ar fi mai bine să moară decît să trăiască o astfel de viață nedemnă.

Cînd slujbașii tociții de rege pentru a-i sili pe iudei să se supună poruncilor acestuia sosiră și la Modiim și voind să-i constrîngă pe locuitorii satului să ofere jertfele ordonate de rege, i-au pretins lui Mattathias, a cărui înțelepciune se bucura de mare faimă, ca să înceapă el cu ofrandele; concetățenii îi vor urma atunci exemplul, iar el se va bucura de bunăvoința regelui. Mattathias, însă, se împotrivi acestora și le declară că, chiar dacă alte familii, fie din teamă, fie din slugărnicie, s-ar supune poruncilor regelui, el și fiii săi nu vor face niciodată aceasta, nu-l vor renege pe Dumnezeu părinților lor. Cum rosti aceste cuvînte, un iudeu pări în față și oferi jertfa conform poruncii regelui. Cînd văzu aceasta, Mattathias și fiii săi îl apucară pe iudeu și cu sabia îl uciseră, pe altar, apoi făcu rinoscut slujbașilor regelui că a fost silit să facă aceasta și, rasturnînd altarul, strigă: „Oricine stăruie în respectarea datinilor părinților noștri și în adorarea lui Dumnezeu să nu urmeze!” Părăsindu-și apoi tot avutul, fugi, împreună cu fiii săi, în pustiu unde fură urmați de mulți alții și se stabiliră în peșteri. Auzind aceasta, oamenii regelui chemară garnizoana din Ierusalim sub arme și-i goniră pe iudei în pustiu. Ajungîndu-i din urmă, au încercat să-i convingă pe aceștia că ar fi spre folosul lor dacă nu ar împinge lucrurile spre deslănțuirea unui război. Iudeii, însă, n-au ținut seama de recomandările dușmanilor, ci perisitară în hotărîrea lor. Revoltați de aceasta atitudine, soldații i-au prins și, într-o zi de Sabat, le dădură foc în adăposturile lor, fără să întîmpine nici cea mai mică împotrivire, fără a fi găsit intrările în peșteri închise. Ei se abțineau, în această zi de odihnă, de la orice muncă fizică și cu toată situația lor primejdioasă, ei nu voiau să profaneze Sabatul, căci în această zi ni s-a impus cea mai strictă odihnă. Astfel au murit sufocați în peșteri împreună cu femeile și copiii lor, cu totul vreo mie de oameni. Totuși, mulți reușiră să se salveze; aceștia se alăturară lui Mattathias, pe care-l aleseră conducătorul lor. Mattathias îi instrui, în primul rînd, că vor trebui să lupte și în ziua de Sabat. Căci dacă vor voi să respecte, cu tot dinadinsul, legea și în această privință, ei își vor pricinui singuri cel mai mare rău, întrucît dușmanul va căuta să-i atace mereu tocmai în această zi în care ei nu se vor apăra și aceasta însemna să moară cu toții fără a se fi apărat. Ei s-au pătruns de justetea acestui îndemn și astfel se face că, încă în zilele noastre, s-a împămîntenit obiceiul de a lupta și de Sabat, dacă situația o cere. Mattathias aduna acum o mare mulțime în jurul său, distruse atarele și porunci să fie omorîți renegații care au fost prinși. Mulți s-au refugiat, de teamă, la populațiile vecine. Iar pe toți băieții necircumciși, el porunci să-i circumcidă, pe funcționarii regelui îi izgoni.

Trecuse abia un an de cînd deținea comanda supremă, cînd, într-o zi, se îmbolnăvi. Îl chemă atunci pe fiii săi cărora le spuse: „Dragii mei copii, eu tre-

buie s-o iau acum pe drumul pe care toți trebuie să pășim. Vă las moștenire spiritul meu dornic de bine și vă conjur să-i slujiți cu credință, să păstrați în amintirea voastră voința părinților și a conducătorilor voștri, să rămîneți fideli legii strămoșești și să salvați tradiția noastră, care e în mare primejdie. Nu vă lăsați înșelați de aceia care, fie de bună voie, fie silit, au dezertat din rîndurile noastre, ci rămîneți demni de mine, chiar dacă ar trebui să suportați cea mai cruntă opresiune și torturi, și fiți gata să înfrunțați chiar și moartea dacă nu puteți s-oocoliți. Gîndiți-vă că nici Dumnezeu nu vă va părăsi dacă veți stăru în aceste concepții, ci vă va reda independența și libertatea voastră pierdută, ca să puteți trăi în siguranță după datinile voastre proprii. Chiar dacă trupu-rile voastre sînt muritoare și efemere, amintirea, însă, a faptelor voastre va va conferi nemurirea. Avînd în vedere toate acestea, însuflețiți-vă pentru a fi gata pentru fapte eroice, nu fugiți nici din cele mai grele situații și dacă va trebui, să vă dați și viața.

Cu totul alta să fie, însă, atitudinea voastră pentru a putea trăi în armonie: fiecare din voi să-și cultive virtuțile, iar preferințele celui alt să nu le nesocotiți! Pe fratele vostru Simon, care este un om înțelept, ascultați-l ca pe un părinte și urmați sfaturile sale. Pe Macabeus, însă, alegeți-l, pentru vitejia și forța sa, conducătorul vostru în luptă.

Zicînd acestea, Mattathias imploră pe Dumnezeu ca să-i susțină pe fiii săi, iar poporulul să-i acorde din nou independența. Nu mult după aceea el decedă și fu înmormîntat la Modiim. Întreg poporul l-a jelit, iar la conducerea supremă îi urmă fiul său Iehuda, a cărui poreclă era Macabeul, în anul 146 al domniei seleucizilor. Fiind susținut cu tot elanul de frații săi și de toți ceilalți, el izgoni pe dușmanii din țară, pedepsi pe acei dintre compatrioții care au trădat legea strămoșească și curăță țara de rușinea care o pîngărise.

Cînd Apollonius, comandantul Samariei, primi știrea despre aceste evenimente, își mobiliză armata și porni împotriva lui Iehuda. Acesta îl întîmpină cu armata sa și, într-o ciocnire, îl învinse, doborînd o mulțime de dușmani, printre care și pe Apollonius (căruia îi luă sabia, pe care, de atunci, o purta permanent cu sine), rănise o mulțime din ei și apoi se retrase, împreună cu o pradă bogată.

Cînd află Seron, guvernatorul, că numărul adeptilor lui Iehuda a sporit atât de mult și că acesta posedă deja o puternică forță armată, hotărî să pornească și el împotriva lui, căci primise ordin să se îndrepte cu toate forțele împotriva aceluia care au încălecat poruncile regelui. El chemă, deci, sub arme, toate trupele care îi stăteau la dispoziție, atrase către sine și pe dezertorii iudei și porni în marș împotriva lui Iehuda, iar cînd ajunse la Bethoron, un sat din Iudeea, își instală acolo tabăra. Iehuda porni întru întîmpinarea dușmanului, și cînd fu pe punctul de a începe atacul, iar ei săi, fie din cauza inferiorității numerice, fie de oboseală (căci nu se treziseră încă de-a binelea) nu prea aveau chef de luptă, Iehuda îi îmbărbătă explicîndu-le că pentru obținerea victoriei, hotărîrilor nu e neapărat numărul combatanților, ci încrederea în Dumnezeu. Exemplul cel mai edificator pentru aceasta îl constituie strămoșii noștri care luptînd pentru dreptate, lege și cămin, au învins adesea mii de dușmani. Căci luptînd împotriva

Antiochus, căruia îi reușeau toate planurile după voia sa, hotărî să pornească o expediție împotriva Egiptului pentru a-l cuceri. Pe fiii lui Ptolemeu îi desconsidera, căci erau încă tineri și nu ajunseseră încă la vârsta înțelegerii. Se îndreptă deci cu o armată puternică spre Palestina, înlocui pe Ptolemeu Philometor și puse stăpînire pe Egipt. Iar după ce ajunse în regiunea Memfis și o cuceri și pe aceasta, porni spre Alexandria pentru a supune și acest oraș, împreună cu guvernatorul Ptolemeu. Totuși, nu după multă vreme s-a văzut silit să se retragă nu numai din Alexandria, ci și din tot Egiptul, căci astfel i-o cereau romanii.

Cînd regele Antiochus se retrase, de teamă, din Egipt, se îndreptă spre Ierusalim și asediă orașul în anul 143 al stăpînirii regilor seleucizi. Supuse orașul fără luptă, căci supușii săi îi deschiseseră portile. De îndată ce Ierusalimul ajunsesse sub stăpînirea sa, porunci să fie omorîți o mulțime de dușmani din partidul de opoziție, jefui o mare cantitate de aur și apoi se întoarse în Antiochia.

Doi ani mai tîrziu, în anul 145 al seleucizilor, în ziua a 25-a a lunii care la noi se numește Kislev, la macedoneni, însă, Apellaios, în a 153-a olimpiadă, se întoarse regelui în fruntea unei armate puternice, la Ierusalim și, simlînd intenții pasnice, dar recurgînd la violențe, cuceri orașul. De data aceasta el nu l-a cruțat nici măcar pe aceia care l-au lăsat să pătrundă în oraș, căci, în marea lui lăcomie, nu-l interesau decît comorile sfîntului lăcaș. Văzuse doar, în templu, o mare cantitate de aur și minunatele ofrande. Pentru a putea jefui toate acestea, încălcă el singur acordul pe care-l încheiasse cu oamenii săi. Pradă astfel, nestîngerit, templul, frînd afară pînă și vasele sacre, candelabrele de aur, altarul de aur, masa, vasele pentru arderea tămîiei, nelăsînd nici draperiile confecționate din materiale fine și cusute cu mare artă. A goli de asemenea și încăperea cu bani, deși ascunsă, nelăsînd absolut nimic în loc și pricinuind iudeilor cea mai profundă mîhnire. Ba chiar le-a interzis jertfele zilnice, devastă întreg orașul, ucise o parte din populația orașului, iar cealaltă parte, bătrîni, femei și copii, îi duse în robie, fiind cu totul vreo 10.000 de oameni. Dădu foc celor mai frumoase porțiuni a orașului, dărîmă zidurile, iar în partea de jos a orașului ridică o cetate, care era foarte înaltă și domina templul. Această cetate el o fortifică cu ziduri înalte și instală acolo o garnizoană macedoneană; tot aici găseau adăpost păgînii și nelegiuții, care au pricinuit mult rău poporului. În locul altarelor, regele ordonă înălțarea unui alt altar, pe care să fie sacrificia porci și alte jertfe, interzise atât de lege, cît și de serviciul divin. În urmă, îi sili pe evrei să renunțe la adorarea Dumnezeului lor și să adopte zeii păgînii, să le ridice altare, să le ridice apoi altare în fiecare oraș și sat și zilnic să aducă jertfe de porci. De asemenea interzise practicarea circumciziei, iar pe contravenienții acestui ordin îi amenința cu pedeapsa. Pentru a sili poporul la respectarea acestor porunci, slujbași speciali fură angajați și instruiți în acest scop. Din păcate, mulți iudei s-au conformat poruncilor regelui, unii de bunăvoie, alții de teamă pedepselor. Totuși, cei mai nobili și mai curajoși nu s-au sinchisit și au continuat să respecte poruncile strămoșești, care pentru ei erau mai presus decît pedepsele cu care erau amenințați cei reacastranți. Din această cauză, un număr dintre ei erau zilnic executați în chinuri îngrozitoare: erau biciuiți, schilodiți și crucificați de vii. Femeile, însă, și bărbății circumciși erau sugrumați, din poruncă regală, băieții fiind apoi spînzurați de gîtul părinților lor crucificați. Dacă la crezul din iudei erau găsită vreo carte sîntă sau un sul de Tora, acestea erau arse, iar aceia la care au fost găsite, executați ca răufăcători.

mare rușine și dispreț și veți fi exterminați împreună cu întreaga generație. Luați aminte că voi și fără luptă sînteți condamnați la moarte și fiți convinși că, drept răsplată, vă așteaptă libertatea, patria, ocrotirea legii și libera exercitare a credinței în Dumnezeu, astfel ca să vă avîntați plini de curaj în luptă și să fiți pregătiți ca mine, în zorii zilei, să-l înfrunțați pe dușman."

Cu aceste cuvinte îi îmbărbăta Iehuda pe luptători. În timpul nopții, dușmanii trimiseră pe Gorgias în fruntea a cinci mii de soldați pedestri și o mie de călăreți pentru ca, sub comanda unui dezerter iudeu, să atace tabăra iudeilor. Cînd fiul lui Mattathias luă cunoștință de acest lucru, hotărî ca și ai săi să năvălească în tabăra dușmană, cu atît mai mult cu cît acum forțele inamice erau împărțite. De aceea, după masa de seară, porunci să fie aprinse mai multe focuri în tabără și patrulă întreaga noapte în direcția dușmanului care rămase în tabără la Emmaus. Cum Gorgias nu găsi pe nimeni în tabăra adversă și-a închinat că dușmanul a fugit de frică și că s-ar fi ascuns în munți. Făcu imediat ca-le întoarsă și decise să-i caute. Iehuda, însă, sosi în zori dimineții, cu trei mii de luptători prost înarmați, în zona din Emmaus unde era instalată tabăra. Și cînd văzu că dușmanul se îndreptase bine în tabăra izolată prin fortificații, își încurajă din nou soldații să nu se teamă de luptă chiar de-ar fi să-l înfrunte pe dușman complet dezarmat și să se gîndească că Dumnezeu desorește o trimisă victoria unor luptători care erau în aceeași situație, ca răsplată pentru eroismul lor, asupra unor dușmani mult mai numeroși și mai bine înarmați. Zicînd acestea, porunci ca trompetiștii să dea semnalul și năvăli pe neașteptate asupra dușmanului, umplîndu-l de groază și derută, uicise pe mulți din dușmani care se apărau, iar pe ceilalți îi urmări pînă în Gadara și în cîmpiile din Idumaea, Azot și Jammia. Au căzut din rîndurile inamicului vreo trei mii de oameni. Iehuda îi avertiză pe ai săi să nu se gîndească acum la pradă, căci îi aștepta războiul cu Gorgias și armata acestuia. După ce o vor învinge și pe aceasta, vor putea să se gîndească în liniște și neștiințerii la pradă. În timp ce Iehuda adresa aceste cuvinte ostasilor săi, oamenii lui Gorgias zăriră de pe o colină pe cei rămași în tabără care fugeau în derută, iar tabăra în flăcări, astfel că puteau să-și imagineze ce se întimplase. Cînd mai observă și armata lui Iehuda care sta pregătită de luptă, se speriară de-a binelea și o luară la fugă. Astfel învinge Iehuda pe războinicii lui Gorgias, fără luptă cu spada. Apoi, se întoarseră pentru a-și lua pradă și plecară luînd cu sine o mulțime de aur și argint, hiacintă și purpură și plini de bucurie se îndreptară spre casă spre a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru fericirea acordată.

Lysias, care fu consternat la vestea înfrîngerii armatei trimisă de el, adună în anul următor 60.000 de luptători aleși și 5.000 de călăreți, năvăli cu ei în Iudeea, și-și ridică după ce escaladă muntele, la Bethsura, un sat din Iudeea, tabăra sa. Iehuda îi ieși în cale numai cu 10.000 de oameni, dar cînd zări mulțimea imensă a dușmanului, îi rugă pe Dumnezeu să fie alături de el. Atacă apoi avangarda dușmană, o bătu, uicise vreo 5.000 de oameni, îngrozindu-i pe ceilalți. Cînd Lysias își dădu seama că iudeii sînt hotărîți, ori să moară, ori că cîștigă libertatea, avu toate motivele să se teamă de disperarea lor și atunci își concentră restul trupelor și se întoarse în Antiochia, unde rămase și întreprinse recrutări prietene

străini, pentru a putea năvăli din nou, cu o armată și mai mare, în Iudeea.

Dat fiind că șefii armatelor lui Antiochus au suferit atîtea înfrîngerii, Iehuda convocă o adunare a poporului și explică anume că după atîtea victorii trimise de Dumnezeu, acum e sosit momentul ca ei să se îndrepte spre Ierusalim, să curețe templul și să ofere iar jertfele tradiționale. Cînd se apropie, cu tot poporul, de Ierusalim și văzu templul jefuit, sulurile de Tora arse și sanctuarul napădit de tufiș, în fața privirii deznădăjduite alor săi izbucni în hohote de plîns. Alesse pe dată un număr de războinici din mulțimea de oameni și le porunci acestora ca, în timp ce el va curăți templul, ei să asedieze garniziona orasului. După ce a sfințit apoi templul, îl procură vase noi, candelabre, masă, altar, toate din aur, iar la intrări atîrnă draperii noi și soi canaturi. Puse să fie distrus altarul păgîn și să fie înălțat unul nou din piatră cioplită. În ziua a 25-a a lunii Kislev pe care macedonienii o numesc Apellaios, luminile din candelabre fură din nou aprinse, mirodul au ars din nou, pîinea a fost așezată pe masă și pentru prima dată oferită pe noul altar. Aceasta s-a întimplat exact în ziua cînd, în urmă cu trei ani, templul fusese profanat. Căci de cînd Antiochus l-a pus-tiit, el a rămas timp de trei ani în această jalnică situație. În anul 145, la 25 Apellaios, în a 153-a olimpiadă, avu loc dezastrul în templu și în aceeași zi, la 25 Apellaios, în anul 148, în a 154-a olimpiadă, templul a fost din nou consacrat. Devastarea templului s-a întimplat conform profeției lui Daniel, care a prezis aceasta în urmă cu 408 ani, cînd a prezis că templul va fi distrus de macedoneni.

Iehuda sărbătorii, împreună cu compatrioții săi, reintroducerea jertfelor în templu, timp de opt zile, într-o veselie de nedescris. Jertfele scumpe și minunate au constituit bucatele la ospățul de consacrare, iar Dumnezeu a fost cinstit prin imnuri de slavă și psalmi. În timp ce poporul jubila. Reintroducerea liberei exercitări a serviciului divin a adus poporul în culmea veseliei, fapt ce a determinat promulgarea unei legi după care, în viitor, reînnoirea templului să fie sărbătorită timp de opt zile, în fiecare an. De atunci și pînă azi, noi celebrăm această sărbătoare pe care o numim sărbătoarea luminărelelor, căci libera exercitare a religiei noastre a răsărit pe neașteptate, ca o rază de lumină.

Surse grecești despre evreii antici

(Urmare din pag. 1-a)
Sles dintre acestea pentru caracterul și înțelepciunea sa.

Gînditorii și oamenii de litere greci aveau în această perioadă doar noțiuni vagi despre iudaism. În multe cazuri e evidentă tendința de a-l considera pe evrei drept purtătorii unei religii filozofice și că imaginea despre ei era idealizată. Trebuie menționat că scrierile din această perioadă sînt lipsite de ostilitatea ce caracterizează majoritatea scrierilor ce au urmat. Această atitudine se menține pînă în secolul al treilea. Astfel, Hiermippus din Smyrna afirmă chiar că Pythagora și-a însușit o parte din cunoștințele sale de la evrei și că idelle sale au fost influențate de iudaism.

Începînd cu secolul al III-lea (i.e.a.) evreii, ca și obiceiurile și religia lor au început să fie prezentate într-o lumină defavorabilă. Unul dintre promotorii spiritului anti-evreiesc din literatura greacă a fost Manetho, precum și Lysimachus din Alexandria. Dar cel care a scris la un loc toată proza anti-evreiască a fost

Simbolul celor 8 luminărele

„Micile luminărele de Hanuca răspîndesc veșnicia lor licărind din adîncul vremurilor înspre viitor. Tot trecutul religiei noastre este luminat de ele — prezentul primește îndreptățita lor strălucire”.

Fraza de mai sus aparține lui Josef Klausner, cercetător pasionat al istoriei religiei mozaice și caracterizează admirabil sensul sărbătorii de Hanuca.

Atunci cînd aprindem Menora cu opt brate, cînd așa cum duos evocă clasicele literaturii idiș, I. L. Peret :

Încet cade noaptea, în suflete pică
Și umbre pereții cuprind
Doar lin și sfioasă o luminărică
Se vede în geam licărind

În amintirea noastră se desfașoară povestea Hașmonaimilor, a epocii lor, de care ne despart nu mai puțin de două milenii. Povestea aceasta ne-a fost păstrată deopotrivă și de istorie și de legendă. O graniță rigidă între ele nici nu se poate trasa. Ea rămîne o pagină cîntre cele mai luminoase din trecutul nostru.

În anul 175 i.e.n., după un secol de dominare a dinastiei ptolomeide, care-și avea reședința în Alexandria, Iudeea trece în stăpînire a dinastiei selucidice, din Antiochia. Influența elină era puternică în acea vreme în toată Asia occidentală. Popoarele i se închinau supuse, căci cultura elină era cu mult superioară propriilor lor culturi.

În Iudeea, civilizația elină se infiltra mai ales cu ajutorul preoților de rang înalt și a neguțătorilor, care prin natura ocupației lor veneau în contact cu autoritățile eline.

Marea masă a poporului iudeu, posesor al unei culturi milenare, era însă refractară acestei influențe. Profund atașat credinței lor într-un Dumnezeu unic, iudeii — cu excepția cercurilor suspense — se opuneau oricăror concesii, refuzînd să se prosternze în fața zeităților de lut sau piatră.

Regii ptolomeizi și cei dinții stăpînitori selucidici au înțeles să respecte această „bizară” trăsătură de caracter a poporului iudeu, neînfrîntă de ei la alte popoare cucerite, care acceptaseră cu satisfacție fastul politeismului, religia noilor cuceritori. Ei evitaseră deci ciocni-

rile cu iudeii pe această temă. Mai mult chiar; ei dăduseră sprijin la terminarea și înfrumusețarea Templului de la Ierusalim.

Acestor măsuri cumpănite de la început le urmau curînd altele, care urmau să fie în mod direct înscăunarea cu forța a credinței politeiste. La această schimbare de atitudine pare să fi contribuit atracția puternică pe care faimosul tezaur al Templului — format din diamante adunate în decursul a sute de ani — o exercita asupra stăpînitorilor selucidici, veșnic în căutare de bani pentru a-și purta războaiele.

Întrigile începură a se țese cu abilitate în jurul comorii. Ele prinseră curînd în plasa lor și pe marii preoți, păstrătorii tezaurului Templului. Terenul era de mult pregătit: așa cum am arătat, ei înșiși și familiile lor erau deosebit de receptivi la influențele culturii eline.

Sub regele selucid Antiochus IV, numit și Antiochus Epifanes, un frate al Marelui preot Iaso uzurpă scaunul fratelui său și dirijă o acțiune susținută de părisare a religiei mozaice și de îmbrățșare a celei politeiste. Puțin cite puțin ritualul mozaic fu îngradit. Templul fu profanat și jefuit, avuțiile sale începură a se scurge înspre curtea din Antiochia.

În anul 168, Antiochus Epifanes trimise în Iudeea un mandatar al său cu ordinul formal de a interzice cu desăvîșire practica religiei mozaice și de a stabili în locul ei cultul păgîn. Circumsciziunea și păzirea zilei sfinte, ca și studiul Torei erau pedepsite cu moartea. Ierusalimul urma să devină un oraș păgîn, iar zidurile sale dărîmate.

Legile draconice ale lui Antiochus IV începură a fi aplicate sub protecția armatelor selucidice trimise în grabă în Iudeea pentru a preveni revoltele. Membrii partidului care simpatiza cu casa ptolomeizilor — partid în care se reuniseră toți acei care vedeau în dinastia ptolomeidă o garanție a posibilității practicării mai departe a ritualului credinței mozaice — fură în mare parte măcelăriți.

Serviciul divin în Templu fu suspendat. La 25 Kislev a anului 168 i.e.n. în incinta sfîntului lăcaș se ridică un altar de închinăciune lui Zeus și statuia idolului; pe altar fură aduse jertfe păgîne. Legenda a păstrat amintirea a numeroși martiri care s-au împotrivit atunci măsurilor forțate de impunere a politeismului.

Ambele măsuri nu au avut alt rezultat decît acela de a mări împotrivirea și a stîrni revolta, care mocea de mult sub cenușă. Și revolta izbucni ca un șuvoi de nestăvilit.

„Din punct de vedere omenesc — spune Klausner — era o acțiune neîchibzuită și fără sorți de izbînda”. Cum putea micul popor iudeu să înfrunte puternicele ostiri eline? O făcu totuși și scutură jugul stăpînirii idolatre.

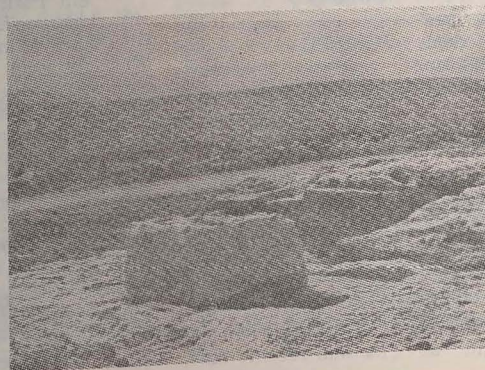
Semnalul revoltei îl dădu o familie de preoți provinciali, familia lui Mattathias, fiul lui Hașmoneu, din orașul Modiin. Răscoala urmă regulile păstrate de toate revoltele anterioare: trădătorii fură măcelăriți, instituțiile păgîne devastate. Spre a evita represaliile, Mattathias cu vitejii săi se refugiara în munți. De aici ei porneau atacuri vijelioase asupra stăpînitorilor, procurîndu-și în acest fel armele de care aveau atîta nevoie.

Bătrînul Mattathias muri curînd, lăsînd ca urmaș și conducător al răscolitelor pe fiul său Iehuda, supranumit Macabeul. În scurt timp acesta își organiză o mică armată. La Emmaus, în anul 166 i.e.n. și la Bes Trer, în anul 165, armata lui Iehuda reperută victorii strălucite asupra armatelor păgîne.

În anul 165, la 25 Kislev, trei ani după ce sanctuarul fusese pingărit, armatele lui Iehuda eliberară Ierusalimul și curățiră templul de toate însemnele păgîne.

„Și iudeii se avîntară cu putere asupra dușmanului și-l micșoră în a 25-a zi a lunii Kislev. În această zi au intrat în incinta Templului, unde au găsit numai un singur uicior cu ulei sfințit pentru a aprinde fiecare veșnică. Uleiul a fost pușin, numai cît să ardă o singură zi, dar a intervenit voința Celui de Sus și flacăra a ars opt zile și opt nopți, pînă s-au tescuit măslinele și s-a adus ulei nou și curat. Și din această pricină înțelepții vremii au hotărît aceste opt zile de veselie și închinare, iar pe la ușile caselor să se aprindă în fiecare seară luminărele de amintire în veșnicie...” — explică Ramban instituirea sărbătorii de Hanuca, păstrată de credincioși pînă în zilele noastre.

Mormîntul
familiei
Hașmoneilor,
de la Modiin

stiri

CONFERINȚĂ

La Curaçao a avut loc recent, sub auspiciile Congresului Mondial Evreiesc, prima conferință a comunităților din Marea Caraibilor. Au fost reprezentate comunitățile din Barbados, Surinam, Republica Dominicană, Curaçao și Insulele Virgine. Actualmente există în Barbados 51 de evrei. Comunitatea din Haiti este compusă din 10 familii sefarde provenite din Orientul Mijlociu și 10 familii venite din America de nord. La Puerto Rico trăiesc 1.200 de evrei care dispun de două sinagogi, două școli, patru rabin și învățători. La Curaçao obștea numără 584 de persoane, dispunând de două sinagogi, o școală și un rabin. Comunitatea din Jamaica numără 500 de membri, în cadrul ei funcționând două sinagogi și două școli. Obștea din Surinam are 350 de membri. Dezbaterile conferinței de la Curaçao s-au concentrat asupra problematicii specifice acestor mici comunități din zona Mării Caraibilor. Ele au scos la iveală eforturile depuse de respectivele comunități pentru a-și menține identitatea.

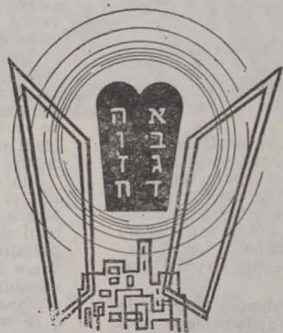
"A 81-A LOVITURĂ"

A fost prezentat în premieră mondială filmul documentar "A 81-a lovitură". Pelicula se constituie ca o zguduitoare istorie în imagini a crimelor făcute de niteriști în cadrul sinistrelor planuri de "soluționare finală a problemei evreiești". Filmul este un montaj de secvențe și fotografii provenind, în cea mai mare parte, din arhivele naziste. Banda sonoră a peliculei este formată din înregistrările mărturiilor unor martori la procesul lui Eichmann din 1961, precum și din reproducerea unor comentarii din jurnalele de actualități hitleriste. Titlul filmului derivă dintr-o întâmplare reală Atunci când un supraviețuitor al lagărelor de exterminare naziste povestea despre bestialitatea cu care a fost maltratată de un SS-ist care i-a aplicat 80 de lovituri de baston, un ascultător i-a replicat că el nu crede ca un om să fi putut supraviețui după o asemenea schingiuire. "Aceasta observă cu amărăciune și stringere de inimă cel scăpat ca prin minune din holocaust — a fost pentru mine a 81-a lovitură..."

DOCUMENTE

Un document recent descoperit atestă prezența primilor evrei la New York — astăzi orașul cu cea mai numeroasă comunitate din lume — în anul 1654. Până atunci, prima atestare documentară privind o prezență

evreiască la New York data din 1698. Noul document, la care ne referim, este o scrisoare a Consiliului Companiilor Indiilor Olandeze, trimisă la 22 septembrie 1654 guvernatorului Noului Amsterdam, Peter Stuyvesant. Prin această scrisoare guvernatorul este autorizat să permită "stabilirea cu drepturi cetățenești integrale" a

unui număr de nouă familii evreiești provenind din Brazilia, cu un total de 23 de persoane.

CONDAMNARE

În orașul belgian Louvain s-a desfășurat o conferință internațională a reprezentanților diferitelor religii. În cadrul acestei manifestări, 400 de delegați, reprezentând musulmani, evrei, creștini, budiști, etc. din peste 50 de țări, au condamnat rasismul și cursa înarmărilor.

SERIAL

Unul din romanele de început ale scriitorului Haim Darmant, tratând despre viața unui rabin dintr-un oraș de provincie, a servit ca temă pentru scenariul unui serial transmis la postul de radio B.B.C.-Londra, în fiecare sâmbătă în cadrul unei femei.

ÎN CARE PARTE ?

Într-o discuție purtată asupra locului pe care trebuie să-l ocupe un rabin în sinagogă — la stînga sau la dreapta chivotului — s-a ajuns la concluzia că în tradiția iudaică nu există un loc precis stabilit pentru rabin. Motivul pentru care li se atribuie, tradițional, rabinului locul cel mai apropiat de chivot este respectul ce li se datorează.

MUZEU

La Londra există — ca o filială a lui British Museum — un muzeu evreiesc denumit "Muzeul comorilor îngropate". Acest interesant muzeu, prezentînd piese arheologice legate de istoria evreilor, este vizitat de numeroși turiști străini, de grupuri de elevi și studenți, fiind apreciat pentru exponatele sale.

ÎN MEMORIAM

A încetat din viață la Londra, în vîrstă de 84 de ani, dr. Albert Rotschild, cunoscut expert în lucrările lui

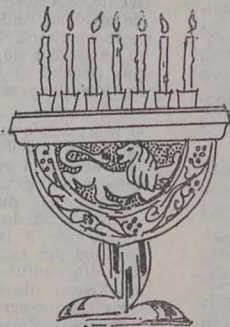
Bași. Dr. Rotschild a publicat o întreagă suită de studii despre opera marelui comentator talmudic medieval. Totodată, el a pus piatra fundamentală și a contribuit cu fonduri la construirea lui Kingsbury Synagogue din capitala britanică.

COMPUTER

Un tehnician din Amsterdam, A. J. Van der Toom, a pus la punct o metodă prin care o categorie de computere larg utilizate actualmente în instituțiile specializate, pot fi lesne adaptate, cu maximum de randament, la citirea textelor scrise de mînă în limba ebraică. Specialiștii consideră că această adaptare va putea fi folosită în operațiunile de codificare a Talmudului (amintim, în acest sens, că Talmudul din Ierusalim conține 750.000 de cuvinte).

PREMIERE

În cadrul unei solemnități a fost decernat premiul anual instituit de Federația asociațiilor Bergen — Belsen pentru lucrări literare cu referire specială la holocaust. Pe anul 1974 premiul a fost atribuit d-lui George Steiner, profesor de literatură engleză la universitatea din Geneva și d-lui Leo Eitinger, un supraviețuitor al lagărelor de exterminare, actualmente profesor la universitatea din Oslo. La ceremonie au luat parte scriitori, oameni de cultură, numeroși supraviețuitori ai lagărelor de exterminare naziste. În cadrul ceremoniei au luat cuvîntul Josef Ronsenshaft, președintele Federației asociațiilor Bergen-Belsen, Samuel Bloch, secretarul general al Federației, precum și scriitorul Elie Wiesel. Vorbitorii au relevat că în lucrările lor literare, cei doi premiați au pătruns dincolo de suprafața lucrurilor și au dezvăluit pregnant adevărata natură

a nazismului, care nu s-a mărginit să distrugă doar oameni ci a reprezentat un pericol mortal pentru întreaga civilizație.

TEZAU DE CĂRȚI

Mai multe biblioteci americane dețin importante fonduri de cărți de iudaistică, veritabil tezaur în acest domeniu. Astfel secția iudaică a universității Harvard cuprinde nu mai puțin de

100.000 de volume, dintre care un mare număr de rarețătăi. Universitatea din California deține un fond de 90.000 de volume pe teme iudaice, iar Biblioteca publică din Washington 80.000 de volume din aceiași arie tematică. Datele acestea au fost publicate într-o comunicare a Fundației pentru cultura evreiască din Statele Unite, comunicare din care mai desprindem amănuntul că un număr de 40 de biblioteci universitare din S.U.A. posedă fonduri de cărți iudaice variînd între 5.000 și 100.000 de volume.

OBȘTE

Date statistice publicate în ultimul volum al "Enciclopediei iudaice" care apare la Ierusalim, indică faptul că obștea evreiască din India numără actualmente aproximativ 25.000 de persoane. Marea majoritate — 80 la sută — fac parte din ramura Bnei Israel, care se consideră descendenți ai iudeilor ce au acostat pe acele meleaguri în primul secol al erei noastre, după distrugerea templului de către legiunile lui Titus.

Cea mai mare comunitate se află la Bombay, unde lo-

cuesc circa 12.000 de coreligionari. Comunități mai mici există în alte 15 orașe indiene.

APARIȚII

Semnalăm două noi apariții în editura pariziană Albin Michel. Prima este o reeditare — cartea rabinului E. Gugenheim intitulată "Iudaismul în viața cotidiană" (lucrare care prezintă ritualul tradițional și cele mai de seamă instituții mozaice). A doua carte, elaborată de un colectiv, este o antologie de texte talmudice, însoțite de comentarii pe înțelesul cititorului din zilele noastre.

JUBILEU

Ziarul "The Australian Jewish News" care apare la Sidney, cel mai vechi ziar comunitar din țara-continente, a sărbătorit un de mult 73 de ani de la ieșirea de sub tipar a primului său număr. Cu acest prilej a avut loc o manifestare festivă.

Menționăm că, potrivit celor mai recente date, obștea

în Australia numără actualmente aproximativ 70.000 de membri.

ANIVERSARE

O serie de manifestări au marcat împlinirea a 90 de ani de la nașterea profesorului Walter A. Berendsohn, unul din cei mai eminenți istorici și cercetători ai literaturii anti-naziste. Sub auspiciile catedrei de iudaică a universității din Heidelberg, s-a desfășurat un seminar consacrat operei sârbătoritului. La Biblioteca de Stat din Worms a fost inaugurată o expoziție cuprinzînd o parte din ampla corespondență purtată de profesorul Berendsohn cu unii dintre cei mai iluștri scriitori, evrei și neevrei, care au părăsit Germania în anii ascensiunii naziste, combătînd prin operele lor ciurma brună.

CONGRES

La Edinburgh a avut loc recent congresul organizației internaționale pentru studierea Vechiului Testament. În sinagoga din Edinburgh a avut loc un Kiduş în onoarea celor 19 profesori și conferențieri evrei care au participat la acest congres.

ISTORIE

Sub auspiciile "Centrului de cercetări și studii ebraice" al universității din Strasbourg a fost publicată ampla lucrare în 4 volume a lui Renée Neher-Bernheim "Istorie evreiască". Depășind sfera unei lucrări didactice, cartea lui Bernheim se constituie ca o frescă a iudaismului, de la începuturi și pînă în zilele noastre. Este de remarcat că un spațiu foarte amplu în economia lucrării (două din cele patru volume) este acordat istoriei comunităților evreiești din ultimele trei secole.

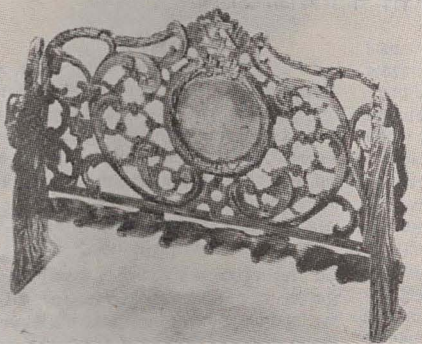
CEREMONIE

O ceremonie impresionantă a avut loc pe insula Lütlanda, care aparține Danemarcei. Populația s-a adunat în jurul mormintelor martirilor evrei asasinați de niteriști în perioada celui de-al doilea război mondial. Aceste morminte sînt îngrijite de slujitorii bisericii de pe insulă.

CORALA

Corul popular evreiesc din Paris, cunoscut și sub denumirea de "Corala ebraică", a împlinit o jumătate de secol de existență. Repertoriul acestei formațiuni artistice, care se bucură de caldă apreciere a obștei din Franța, cuprinde cîntece din folclorul idiș și ebraic, precum și unele dintre cele mai cunoscute melodii ale compozitorilor clasici și contemporani.

איך דער יידישער וועלט

א פארצייטיק חנוכה-לעמפל.

דאָס יידישע
חנוכה-ליכטל
וועט אייביק
ברענען...

די ספרדים פון אמעריקע

די פעדעראציע פון די ספרדישע יידן פון אמעריקע זענען צוגעשאטען צו דער אמת-ריקאנער סעקציע פון יידיש וועלט-קאָנגרעס. די פעדעראציע איז צונויפגעשטעלט פון פאראייניגט און קהילות פון העכער 80 שטעט פון די צוויי אמעריקאנישע קאָנטינענטן. דער היסטאָריש באשטייט אין אויפלעבן די ספרדישע גייסטיקע ירושה.

א משפחה-טראדיציע...

א ידעה וואָס איז אָנגעקומען פון דער היפּסטע פון דעם חמד פון משפּחה-אין ביישפּיל פון דעם חמד פון משפּחה-טראדיציע. דאָס אייניקל פונעם גרויסן יי-ישו שרייבער שלום-עליכס איז נאָמינירט געוואָרן אויפן פּאָסטן פון דירעקטאָר פונעם דענישן סעאַטער (דער דאַנסקע טעאַטער) פון קאָפּנהאַגן. מאיר פיינבערג וועט איר בערעמען אַט דעם פּאָסטן 1909 פון דעם יאָר.

א ליטעראַטור-פרייז

די ביינערישע קאָנסטאַקאַדעמיע האָט צו-געטיילט דעם ליטעראַטור-פרייז פארן יאָר 1974 דעם פּראָפּעסאָר גרשון שלום. געבוירן אין בערלין יאָר 1897. ער איז פאַר-דינסטפולער פּראָפּעסאָר אויפן העברעאישן אוניווערסיטעט פון ירושלים. אן אַבערזע-צונג פון שלום בוך וועגן שבתי צבי איז דערשינען נישט לאנג אין ענגלאַנד, אין פאַרלאַג קיגן פּאַל.

דער רמב"ם און די טעראַפּאַאטיק

אין א פּאַרשאַדעט וואָס איז נישט לאנג דערשינען אין מאַרסיי. באַשעפטיקט זיך דער ש. ביינערישע די טעראַפּאַאטישע השקפות פונעם רמב"ם (1204—1135). ער שטייט אונטער און פאַרן רמב"ם אין די קראַנקייט, קוואַליטעט, און אַיבעררייס פון גלייכגעוויכט: דאָס געוונטהייט. דאָס גלייכגעוויכט, גלייכ-צייטיק דאָס פּריוועט ווי אָפּט פּריוועט, וואָס יעדערער יחיד איז מחיוב עס צו דערהאַלטן און פאַרקעמפּטן. אן אַנדערע אַידי וואָס ווערט אַרויסגעהויבן אין דער דערמאַנטער פּאַרשונג און די אַרעס מעדיצינישע ווערק פון מאַימאָנידעס שטעלט מיט זיך פאַר אן אַרמאָנישע גאַנצקייט, אין וועלכער די טע-ראַפּעטיק פאַרפּלעכט זיך מיט דער פּראָפּי-לאַקסיע.

„מאַקאַיאַ“

ווי עס אינפּאַרמירט דער נוי-אַרבעט פּאַרעוועסטי. עקזיסטירט אין מאַפּאַ און רעליגיעזע סעקסע וואָס רופט זיך „מאַקאַיאַ“ און האַלט אן זיי, זענען פאַרבינדן מיטן פּאַלע פון ישראל, ווייל דער יסוד פון זייער אַמונה איז דער תּוֹרָה. דער סימבאָל פון אַט דער סעקסע איז אַ מנונה מיט זיבן אַרעס. אירע 70,000 מיטגלידער, אָרגאַניזירט אין 200 קהילות, היטן אַפּ פּסח און פאַרהייליקן משה רבנו. אָפּהייטנדיק אַיזן די האַרבטיקע יום-טובֿים, דער רוב מיטגלידער פון דער סעקסע לערנט די העברעאישע שפּראַך. אין דער יאַפּאַנישער שפּראַך הייסט מאַ קאַיאַ „טוכת העדה“, דאָס נעצעלט פון דער פאַרזאַמלונג.

יובל פון דער אמסטערדאַמער קהילה

דער יידישער קיבוץ פון האָלאַנד גרייס זיך צו פייַרן דעם יובל פון 700 יאָר זיינס דער עקזיסטענץ פון דער אמסטערדאַמער קהילה איינע פון די עלטסטע קהילות פון אַייראָפּע. הונדערטער יאָרן איז אַט די קהילה געווען באַרימט צוליב די רבנים וואָס זי האָט פאַר-מאַכט, גרויסע לומדים. אין די אמסטערדאַ-מער דרוקערייזן האָבן זיך געדורקט מערער אויטאָגראַפֿעס פון תּלמוד און אַנדערע יידישע ספרים פון גרויסער באַדייטונג. אין יאָר 1492, נאָכן גירוש שפּאַניע האָבן אַ סך יידישע משפּחות דאָ געפונען זייער נייע היים. די נאַצישע דריפות האָבן חרוב געמאַכט אַיזן די קהילה. נאָכן באַזעצן האָלאַנד זען נען דעפּאָרטירט געוואָרן 79,000 יידן אין די אויסראַטונג לאַגערס, פון וואו ס'האָבן זיך צוריקגעקערט נאָר עטלעכע טויזנט.

אן אָפּטייל פאַר יודאַטיק

אין ראַם פונעם אָפּטייל פאַר אַרענטאַ-ליסטיק בייס אוניווערסיטעט פון בונאַס-אייירעס איז געגרינדעט געוואָרן א קאַטעדראַ פאַר יודאַטיק. עס וועלן געהאַלטן ווערן לעקציעס און סעמינאַרן מיט די סוביעקטן אויפן געביט פון דער העברעאישער און יידישער שפּראַך און רעליגיעזע פּילאָסאָפּיע.

ארכיוו-דאָקומענטן

די אוניווערסיטעט פון תּל-אַבֿיבֿ האָט אָפּ-געקויפּט דעם מיטאַרפּילמירטן ארכיוו פון עליאַס סטעריקאָווער. דאָס איז א וויכטיקע קאָלעקציע פון דאָקומענטן וואָס שפּילן אַפּ דאָס יידישע לעבן פון מזרח-אַייראָפּע פון נעם ערשטן העלפט צוואַנציגסטן יאָרהונ-דערט און איז כולל צווישן אַנדערן דעם פּריוואַט-אַרכיוו פונעם היסטאָריקער שמעון דובנאָוו.

אַ פאַרש-צענטער

ביי דעם נאַציאָנאַלן אינסטיטוט פאַר שפּראַך און מיזרח-אַייראָפּע פון פּראַנקרייך, מיטן וואוינאָרט אין פאַריז, איז געשאַפּן געוואָרן און עס האָט אָנגעהויבן צו פונקציאָנירן א דאָקומענטאַר און פאַרש-צענטער פאַר העברע-אַיש און מאַדערנער יודאַטיק. דער צענ-טער האָט זיך פאַרענומען צו ווערן א פאַרבינדונגס-פונקט צווישן די פאַרשער וואָס זענען טעטיק אויף דעם דאָזיקן געביט. פאַר-מאַגנדיק און אַיגן לאַקאַל, האָט דער נייער אינסטיטוט צוגעשטעלט צו פאַרמירן א ביי-בליאָטעק פאַר דער ספּעציאַליסטע. לעת-עתה איז דער היפּט-אַביעקטן צונויפצושטעלן א קאָמפּלעקסע ביבליאָטעק אין שייכות מיט דער יודאַטישער קולטור פונעם ייִדישן און צוואַנציגסטן יאָרהונדערט אין די פאַר-שידענע געביטן — ליטעראַטור, לינגוויסטיק, געשיכטע, פּסיכאָלאָגיע, יוריספּרווענץ א.א.

יידישע קלאַסיקער אין פאַרטיגונג

דער פאַרלאַג האָדעס פון סאַ-פּאַולאַ האָט נישט לאנג אַרויסגעגעבן דריי נייע בענדער פון דער קאָלעקציע „יידישע פּאַלעסטינאַ-טיקע“, וואָס זענען כולל אין דער פּאַרשונג-ייִשער איבערזעצונג פון די ווערק פון די יידישע קלאַסיקער. צוויי בענדער פון שלום-עליכס און אַיזן באַנד פון י. ל. פּרץ.

„מיר גיבן אויס מיליאָנען ליי פאַרן אויסהאַלטן די יידישע בית-עלמינס פון רומעניע“

אינטערוויו פון רב הכולל שליט"א

בית-עלמינס. דעם ביישפּיל וואָס איר האָט דער-מאַנט וועגן בית-עלמינס פון יאַס, אין א באווייזן-דיקער, ווייל זיינס 50 יאָר האָט דער בית-עלמינס נישט געהאַט קיין פּלוּס, הגם די יאַסער קהילה האָט געהאַט רייכע יידן. אין אַט דעם בית-עלמינס האָבן אומגעשטערט געפאַסט די בהמות. די פעדעראציע האָט אויסגעגעבן א האַלבן מיליאָן ליי פאַרן פּלוּס. וואָס צוימט איצט אַרום דעם בית-עלמינס. די זעלביקע זאַרג האָבן אויך די אַנדערע יידישע קהילות. דער בית-עלמינס פּלאַנצט אַפּאַר אין בוקאַרעשט, למשל, איז פול געווען מיט ווילדגראַ און יאָר 1940, ווען איר בין געוואָרן רב אין בוקאַרעשט. ביזן יאָר 1950, איז דאָס בית-הקברות פּלאַנצט אַפּאַר געווען אן אַמאָדיקער דושונגל ווי דו זאַגסט... מיר גיבן אויס יערלעך כמעט הונדערט טויזנט ליי מאָרן רייניקן דעם בית-עלמינס. אָבער דאָס איז א שווערע הלכה, פון אַביעקטיווע גרינדן. עס געלינגט אונדז, פון אונדזער אייגענע ה' כנסת, מיר זאָלן אויסהאַלטן א יידיש לעבן, אָבער מיר קענען נישט רעפּאַרירן אלע מצבות. וואָס מיר אַנבאַלאַנגן האָבן איר מינע עלטערן און די שוועסטער אויפן בית-עלמינס פון ירי-שלים, אָבער עס איז מיר קיין מאָל נישט געקן מען אויפן געדאַנק אן אַנדערע זאָלן זיין מחיוב זיך אַפּצוגעבן מיט זייערע קברים.

איר האַלט אן די וואָס קומען אויף קבר-אַבֿות האָבן די פּליכט אן קאַטש מיט דער געלעגנהייט זאָלן זיי ביישטייען מיט א קליינער סומע אויף אויסצוהאַלטן די בית-עלמינס. בכלל, די עוליי רומניה פון ישראל וואָלטן זיך געדאַרפט געוועהיינען מיטן געדאַנק אן זיי האָבן געלאָזט נאָר זיך קהילות. יידישע מוסדות גע-רעליגיע און קולטור, וואָס זענען געשאַפּן גע-וואָרן פון דורות, וואָס דאַרפן אויסגעהאַלטן ווערן פון א קאָלעקטיוון אַנשטרענג.

אין לעצטן טייל פון זיין אינטערוויו איז בא-האַנדלט געוואָרן דאָס באטייליקן זיך פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומע-ניע. אין דער קומענדיקער קאַנפּערענץ פון יי-דישן וועלט-קאָנגרעס וואָס וועט אַפּגעהאַלטן ווערן אין מדינת ישראל.

אונטער דער אויבן טייל, האָט די רומעני-שע צייטונג פון תּל אַבֿיבֿ, „הוצא נאַסטראַ“ (אונדזער לעבן) פאַרעפּטלעכט אן אינטערוויו, וואָס דער רב הכולל דער דוד משה רוזן שליט"א האָט געגעבן דער פּריו קלאַודיאַ לעבלזאָן, בעת זיין געזעטן באַזוך אין ישראל. נאָך דעם ווי די זשורנאַליסטן האָט באקומען דעם ענטפער און שייכט מיטן פּראָגראַם פון אַט דעם באַזוך, האָט זי געשטעלט פּאַלנדיקע פּראַגע:

— אדון רב הכולל, אייניקע ליינער פון אונ-דער צייטונג שייבן אונדז אן די בית-עלמינס פון רומעניע זענען גוט אויסגעהאַלטן און אַחוץ דעם, ווען זיי קומען אויף קבר אבֿות, פאַר-לאַנגט מען פון זיי א טאַקסע פון צוויי און דריי הונדערט ליי, הגם עס איז באַוואוסט אן דאָס רוב פון די ישראל'ישע טוריסטן וואָס באַזוכן רומעניע שטאַמען פון רומעניע און זייער הויפּט-ציל איז צו באַזוכן די בית-עלמינס.

ענטפער: ראשית, פאַרלאַנגט מען ביי קיינעם נישט מער ווי הונדערט ליי און אויב דער טר-ריסט האָט באַמח נישט קיין געלט — הגם ס'איז איבערראַשנדיק, ווייל ער האָט געהאַט אויף הוצאות פאַר און רייזע — גיט ער וויפל ער איז ביכולת, אָדער... וויפל ער וויל. וואָס שייך דאָס אַדמיניסטרירן און אויסהאַלטן די יידישע בית-עלמינס פון רומעניע, האָט דאָס פּראַבלעם מערער אַספּעקטן.

רענאָוירט געוואָרן א בית-הכנסת פון טורדא

צווישן די שילן וואָס זענען רענאָוירט גע-וואָרן אין דער לעצטער צייט געפינט זיך אויך די שיל פון טורדא. די מתפללים פון אַט דער מקום-קודש האָבן אויסגעדיקט זייער פרייד אין א בריוו וואָס די אַנפירונג פון דער קהילה פון טורדא האָבן געשיקט צום רב הכולל דער דוד משה רון שליט"א. פון וועלכן מיר ברענגען אן אויסצוג:

„אין נאָמען פון דער יידישער קהילה אין טורדא און פון אונדז פערזענלעך דאַנקען מיר אייך האַרציק פאַר דער מאַראַלישער און מאַטע-ריעלער הילף, וואָס איר האָט אונדז געגעבן, און מיר האָבן געקענט רענאָוירן אונדזער בית-הכנסת. אזוי האָבן מיר געקאַנט דאווענען אין צווישן די שילן וואָס זענען רענאָוירט גע-וואָרן אין דער לעצטער צייט געפינט זיך אויך די שיל פון טורדא. די מתפללים פון אַט דער מקום-קודש האָבן אויסגעדיקט זייער פרייד אין א בריוו וואָס די אַנפירונג פון דער קהילה פון טורדא האָבן געשיקט צום רב הכולל דער דוד משה רון שליט"א. פון וועלכן מיר ברענגען אן אויסצוג:

אַת אחי אנוכי מבקש...

ערשטע שאלה. דערנאָך קומט אויך די אַנדערע פּראַגע. דאָס געוויינט פון ברודערשאַפט צווישן די מענטשן איז נאָך געבליבן לעבעדיק אין אַיז? האָט איר נישט פאַרגעסן אן זייענדיג זיך פונעם זעלביקן הימלישן פּאַטער, זענען מיר אלע ברידער? דער אידעאל פון דער מענטשלעכער טאַליאָריטעט איז נאָך פעסט געבליבן אין אירער געפילן? די שאלות פון יוספ ווענדן זיך צו אונדז, די נאַכפּאַלגער זיינע איר דער אַמונה פון אַחדות הבורא, און ווי א נאַטירלעכע באַגלייט-דערשיי-נונג, אויך אין אַחדות הבריאה. מיר און איר גאָס און אין דער ברודער-שאַפט פון די מענטשן — אַט איז דער מעסאַזש פון יוספ.

מזל-טוב, מזל-טוב!

(א מאַמענט פון אמאַליקן שטעטל)

קצב אוועקגעלייגט די לעבערס און די צייגער, וואָס ווילט איר, אדור פיל מענטשן, קיין עויהרע, ביים מיטן... די שכונת האָבן צוגעלייגט האנט צום פליקן די היינער און אויך כשר צו מאכן די עופות. די מאכלים זענען צוגעגרייט געוואָרן אונטער דער קאָמאנדע פון וויילע, די גענערקענטע פּפּעציאליסטן פון דער „גילדענער יוד“.

דאָנערשטיק מיט'ן האָט דאָס שטעטל איבער געלעבט דעם מאָמענט פון אַקטיוויטעט דעם חתן. פון דער כלהס הויז איז ארויסגעפאָרן דער קאַני וואָ, וואָס איז באשטאנען פון דריי דראַקשעס, און וועלכע דעם האָבן זיך געפונען דעם מיינלעך עלטערן, די ברידער, די אונטערפירערס און די אנדערע קרובים. אין דער פערטער זענען גע' ווען די קעזער, באגלייט פון די בליקן פון די צוקומער, איז דער קאַני אריבער די בריק איבערן באשטאן און אויך געלאָזט אריין העג קיין שטעטל. ביים קילעמעטער 7 האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. נאָך אַ קורצן ארטן, איז אריין גע' געוואָרען דערשניטן. איינגעהילט אין ווייסן וואָלקן שטויב, און אַנדערער קאַני, דעם חתנים, דאָ, אונטערן הויכן הימל, אין דופטיקן פעלד, אונטער דער מילדער זומערקלעכע לאנגען פון דער קאפעליע, ביי דער בריק האָבן זיי געווארט די אַרומגעלייגטע פונעם שטעטל מיט פולע הענטער און זיי אונטערגאנגן אין זייער וועג, פאַר אַ נומער מולדיקער סגולה, אזוי און געוואנן פון די קלעז' מער און די וויסנשאפטן מצד די איינוואוינער פונעם שטעטל. וואָס זענען אַרומ גרויס און קליר צו זען, זענען זיי אַקטיוויטעטן צום הויז פון דוד, דער כלהס ברודער, וואו עס איז איי' געשאנען דער חתן. זיינע עלטערן, ווי אויך די אנדערע קרובים, האָבן געהאט יעדער איינער זיין באזונדערע קווארטיר.

שבת זענען אַלע געקומען אין דער מיטלער שול, וואו עס האָט געזאונען דער כלהס פאַסטער און זיינע קרובים. די ווייבער האָבן זיך געשופט צו די שחמלע ערצנערקלעך פונעם ווייבער' שול, כשר צו קאָנען קוקן אויך דער שול אריין צו צו באווארען דעם חתן, ווען מען וועט אים „אויפ' וואָ" צום ספר'תורה, מיט ניסלעך, צוקענלעך און קאַנפּעסן, ער איז געווען אָנגעטון און שווערס זיבושעס טעלע מיט אַ זילבערנער עטרה. דער נאָך האָט מען געטילט פאַר יעדן לעקער און מע האָט געטרונקען לחיים, אַנווייניגטליך מל' טוב דעם יונגן פאַרל.

דעם אנדערן טאָג איז פאַרגעקומען די חתונה, און חתונה ווי פיל אנדערע אין אמאַליקן ייִדן שטעטל. נאָכן זעלבליקן אלטן ריטואל, וואָס די היימישע מנהגים האָבן אים געפאַרעט פון ווער ווייט ווען, און וועלכער האָט יעדעס מעל אויס געזען צו זיין א נייער, וואָס איז דאָס מאָל אייני געפירט געוואָרן פון דער ליבע, האָפּענונג און יוגנטלעכע צייטער פונעם פאַרל. דער זאל פון די בעלי'מלאכות איז איבער געווען אַויסגעצייט מיט אומגענומענע זייערע צייטן דורך די שכנישע, די חבטנס פון דער כלה, די לאַמפּ, די לייכטער — דער נס פון עלעקטרישן ליכט איז נאָך נישט ערשאַנען אין שטעטל — האָבן געשיקט זייערע שטראַלן ביז אין די ווייטעסע ווינקלעך, די קעזער האָבן נישט געשיינט זייע' רע אינסטרומענט, די פאַרלעך האָבן געטאנצט און זיצנדיק אויף די בענקלעך פון ארום האָבן די אמעע קעקס מיט א סוריירן שמיכל ביים מויל: „אזוי גייען זיך די יאָר, דוכט זיך אז ערשט נעכטן האָט מען געטאנצט ביי לאהס ח' חונה, און אָט, איצט איז עקומען די רייע פון איר מאַכטער... אזוי פאַרגייען זיך די יאָר, א' זוי פאַריינט דאָס לעבן...“

— קלעזמער, קלעזמער! קאָמאנדעוועט ענער' גיש פּיניע, דער בחוץ, דער וואָס מאַכט פּריילעך דאָס שטעטל, גלייך ער וואָלט געוואָלט פאַר' זוכן אין אזא מאָמענט, אָבער וואָס איז דער פּיבערויקער סומל פון זאל, ווי כוואליעס געטריבענע פונעם וויינ? — די חופה, מע ברענגט די חופה, אָט איז דער אלטער רב, ער מאַכט זיך א ווענצווישן די חתונה'געסט, וואָס מאַכט אים א ווארע, אין שטילן שוויגן — אפילו די פּריילעך פּיילען — אויך איבערגערייט זייער פּריילעך פּיילען — קומט פאַר דער הייליקער צערעמאָניאל: דאָס באדעקעט, דערנאָך דאָס מסדר'ידישוין זיין, דאָס ליינענע די כתובה און דאָס איבעריקע... קוואָ און ערנסט, איז די צערעמאָניע פול מיט בא' טייטן, וואָס דער דין און דער מנהג, פּראַקטי' צירט שוין פאַר אן א שיעור דורות.

א בוקארעשטער יידישע טאַגצייטונג פון צוריק מיט הונדערט יאָר

(בייטראַג צו דער געשיכטע פון דער יידישער פרעסע אין רומעניע)

אין אונדערער פּרעדיקע אר' טיילען וואָס מיר האָבן פאַר' עפנטלעכט אין אונדער צייט' שריפט, האָבן מיר אונטערגע' שטראַכן די זוכה פונעם יידישן קיבוץ אין רומעניע ארויסצו' געבן די ערשטע יידישע טאָג צייטונג אין דער וועלט, וואָס איז דערשינען אין בוקארעשט צווישן די יאָרן 1877—1877, אונטערן טיטל „דער יודישער טעגליכער ארטיקלעך זענען איבערגעדרוקט געוואָרן פון דער יידישער פּרע' סע פון אַנדערע פונעם יידישן ווייסט מען שוין און אין דער רומענישער הויפטשטאָט אין דערשינען דאָס ערשטע יידישע טאָגצייטונג, אזוי ווי עס איז שוין באַקאַנט איבערהאַל אומגעניע אין דאָס היגעלע פונעם יידישן שטאָטער.

דאָס מאָל וועלן כיר מגלה זיין אן אנדער נייעס, וואָס מיר האָבן דערפאַרן נאָך פיל פאַר' שונגען, און אין רומעניע די דערשינען אויך דאָס צווייטע טאָגבלאַט אין יידיש אויף דער וועלט. אין בוקארעשט „דער פּאָליטיקער“ און טאַבלאַט אין די העלסי אפּריל'טאָג 1877, אין דער זעלבליקער צייט מיטן ערשטן טאָגבלאַט, וואָס איז אויבן דערמאנט געוואָרן. עטלעכע נומערן פון „דער פּאָליטיקער“ געפינען זיך אין

דער פּאָליטיקער, אונטערן טיטל „דער יודישער טעגליכער ארטיקלעך זענען איבערגעדרוקט געוואָרן פון דער יידישער פּרע' סע פון אַנדערע פונעם יידישן ווייסט מען שוין און אין דער רומענישער הויפטשטאָט אין דערשינען דאָס ערשטע יידישע טאָגצייטונג, אזוי ווי עס איז שוין באַקאַנט איבערהאַל אומגעניע אין דאָס היגעלע פונעם יידישן שטאָטער.

— מזל טוב! מזל טוב! הערט זיך פון אַלע זייטן, און די קעזער פּיילען דעם פּריילעכסטן. דער צערטלעכסטן פון זיינע ניגונים, און דער טאַנץ דאָס מצוה'שענצ, וואָס נעמט ארום אים מחותנים, און אן אויסנעם, אין א גרויסן קלייז, צו וועלכן עס שייט צו אפילו דער בכבודיקער וואָס... פּיניע — דער בחוץ אין אַרומגעסט מיט זיך אלייג, גראַמענדיק אין ריטעס פון דער מוזיק און פונעם טאַנץ: „אָט אוי' אָט אוי' מאַכט מען חתונה קינדערלעך...“ די טערה איז דער זינגליכער און טראַומפּאָ' לער מאָמענט פון די בעלי'ביחטעס, וועלכע האָבן אָנגענומען זייער גאנצן קעכערשטן, וועלכע לאַנט, די „גאַלדענע יוד“ אין באַתח געווען עפעס מער ווי ביי ראַטשילד, אזוי זענען געווען די קוילטעסן, דאָס בראַסל, דער צימעס... — סע זאָל נאָך נישט שאַטן קיין עויהרע, אזא חתונה וואָלט אַרטיקלעך אויך ביי מיינ מירמען — עפּעסשטעט, אויסווישנדיק זיך א טרעך מאַדאם בילע, דעם טישלעטש ווייב. — זאָל אייך דער אייבערשטער העלפּן, זאָל ער אייך אויך העלפּן, וויינט איך אייך פונעם גאַנצן האַרץ — ענפערן איר מיט איין קול פון רעכט און לינקס, די שכונת ביים מיט, פאַרמאָג, פּירט מען אָפּ דאָס יונגע פאַרל, מיט געזאָגט, זייער הויז, דערנאָך, די מחותנים, די אונטערפירער, די מענער גייען גלייך צום שחרית דאווענען. ... א חתונה אין שטעטל פון אמאָל.

וויקטאָר רוסו

חנוכה תש"ה — רווקא...

(109 פון זייט 10)

רימטע אימפעריעס, וואָס האָבן זיי באַדראַעט זענען געבליבן בלויז אן אנדענק, ווי ארכעא' לאַגישע רעליקוועס.

וואָס איז דער באַטיט פון אַט דער אומענדי' לעכער חנוכה, פון אַט דער פּערמאַנענטער בא' נייאונג, יאָרהונדערט נאָך יאָרהונדערט, דער נס פונעם איבער לעבן? דער באַטיט איז גאַר פשוט, איר געפּינט אים אים אים אים דעם „רוקא“, אין דער פּעסער איינגעשפּאַרט' קייט, אין האַרטנעקיקן ווילן צום לעבן, אין דער אַנטשלאַסנדיקייט נישט מסכים צו זיין צו ווערן פאַרשלינגען פונעם שטראַם, אין דעם וואונדער' בארן ארויסצוגיין זיך מיט דעם ווילן פון א פריי און אומאָפּהענגיק לעבן.

די נעכט פון חנוכה טבת, זענען די לענגסטע נעכט, אָבער זייער פּינצערנישט איז נישט אל' מעכטיק, די שיינ פונעם ליכטל פון דער אַמונה, פונעם ווילן צום לעבן שטעכט אדורך אַט די פּינצערניש, די ליכטלעך רעדן נישט בלויז וועגן די זיגן פון אַמאָל פון „בימים ההם“, זיי הערן נישט פון אויף צו פּראַקלאַמירן דעם אייביקן פּרינציפ פון פּל' קער, רעכט צום לעבן פאַר אַלע, היידיג ווי פּעל' קער, סיי זענען געווען דעם פּעסען גלויבן אין די געזעצן פון יושר און רעכט, וואָס דאַרפן רעגירן די בא' ציאַנגען צווישן מענטשן און פעלקער.

